

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Yirmi altıncı Birleşim

8.1.1954 Cuma

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	72	5. — Sorular ve cevaplar	98
2. — Havale edilen kâğıtlar	73	A — Yazılı soru ve cevabı	98
3. — Yoklama	73	1. — Kars Mebusu Hüsamettin Tuğaç'ın, Kars'ın bazı köylerindeki meyva ağaçlarını yeşil yaprak kurdu hastalığından kurtarmak için ne gibi tedbirler alınacağına dair olan sorusuna Tarım Vekili Nedim Ökmen'in yazılı cevabı (6/1295)	98
4. — Görüşülen işler	75	6. — Sunuklar ve telgraflar	98
1. — Türkiye Vakıflar Bankası kanunu lâyihası ve Ticaret, Maliye ve Bütçe komisyonları raporları (1/500)	75:97		

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Gümrük Tarifesi Kanununun 2255 sayılı Kanunla değiştirilen 401 numarasının altındaki ihtar hükmününün 190 sayılı tefsirde yazılı numaralar dışında kalan ve son kısımda ifade edilen eşyaya şâmil olup olmadığının tavzihan bir karara bağlanması hakkındaki Başvekâlet tezkeresinin geçici komisyona verilmesi, kabul olundu.

Trabzon Mebusu Faik Ahmed Barutçu ve iki arkadaşının, Devlet Demiryolları İstimlâk Kanununun 3 ve 4 neü maddeleriyle bu kanuna müzeyyel 1607 sayılı Kanunun 2 ve 3 neü maddelerinin yürürlükten kaldırılmasına dair kanun teklifinin geçici bir komisyonda görüşülmesi hakkındaki Adalet Komisyonu Riyaseti tezkeresi okundu ve kanun teklifinin geçici komisyonda görüşülmesi, kabul olundu.

Gümrük Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesine ve Gümrük Tarifesi Kanunu ile ve tadillerinin kaldırılmasına dair kanun tasarruflarını görüşmek üzere geçici komisyon kurulması, kabul edildi.

Konya Mebusu Himmet Ölçmen'in, tesrii masunivetin kaldırılması hakkındaki tezkere, Başvekâletin talebi üzerine geri verildi.

Gündemde mevcut kanun lâyiha ve tekliflerinin diğer maddelerden önce görüşülmesi hakkındaki önerge, kabul edildi.

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa geçici bir madde eklenmesi hakkındaki kanun, kabul edildi.

Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Emniyet Umum Müdürlüğü Kısmında Değişiklik yapılmasına dair Kanun, kabul olundu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilâtı hakkındaki 5509 sayılı Kanuna bağlı cetvelde değişiklik yapılması hakkındaki Kanun, kabul edildi.

Tapu Kanununun 26 ncı maddesinin değiştirilmesine dair Kanun, kabul olundu.

Hariciye Vekili Fuad Köprülü, Mısır Hükümeti tarafından Türkiye Elçisi hakkında alınmış bulunan karara dair talep üzerine açıklamada bulundu.

Türkiye Vakıflar Bankası Kanunu lâyihası hakkında da bir müddet görüşüldükten sonra

8. I. 1954 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Reisvekili	Kâtip
Samsun Mebusu	İstanbul Mebusu
<i>Tevfik İleri</i>	<i>Füruzan Tekil</i>
	Kâtip
	Çorum Mebusu
	<i>Sedat Baran</i>

Sorular

Sözlü soru

1. — Mardin Mebusu Aziz Uras'ın, Mısır Büyük Elçimizin memleketimize geri gönderilmesi sebebine dair, sözlü soru önergesi Dışişleri Vekâletine gönderilmiştir. (6/1328)

Yazılı sorular

1. — Trabzon Mebusu Cahid Zamangil'in, 1953 - 1954 dış ticaret rejimine dâhil 201 sayılı ithal listesinin liberasyon usulü ile tatbik olunacağı tarihin tesbiti ve ilân edilip edileceğine dair olan yazılı soru önergesi Ekonomi ve Ticaret Vekâletine gönderilmiştir. (6/1324)

2. — Trabzon Mebusu Cahid Zamangil'in, gümrüğe gelmiş veya gümrükten çekilmiş mal-

lar bedelinden ve karşılığı Türk lirası olarak yatırılmış akreditiflerden yabancı satıcı memleketlere transferi yapılmamış paraların miktarına dair olan yazılı soru önergesi Ekonomi ve Ticaret Vekâletine gönderilmiştir. (6/1325)

3. — Malatya Mebusu Nuri Ocakcıoğlu'nun, Malatya Vilâyeti köylerinin içme suyuna dair olan yazılı soru önergesi İçişleri Vekâletine gönderilmiştir. (6/1326)

4. — İstanbul Mebusu Salamon Adato'nun, Hükümetimiz namına beynelmil bir teşekkülde kiralar hakkında bir anlaşma imza edildiğine dair gazetelerde intişar eden haberin doğru olup olmadığına dair olan yazılı soru önergesi Dışişleri Vekâletine gönderilmiştir. (6/1327)

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Teklifler

1. — Ordu Mebusu Refet Aksoy ve 7 arkadaşının, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa geçici bir madde eklenmesi hakkında kanun teklifi (2/590) (Maliye ve Bütçe komisyonlarına)

2. — Rize Mebusu İzzet Akçal ve Kastamonu Mebusu Hamdi Türe'nin, Hâkimler Kanunu ile bu kanunun bâzı maddelerini tadil eden 3206 ve 3501 sayılı kanunların bâzı maddelerinin değiştirilmesine ve Hâkimler Kanununa bâzı maddeler ilâvesine dair olan 3885 sayılı Kanunun muvakkat 2 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi (2/591) (Adalet Komisyonuna)

3. — Sinob Mebusu Server Somuncuoğlu ve 4 arkadaşının, yeniden üç kaza kurulması hak-

kında kanun teklifi (2/592) (İçişleri ve Bütçe komisyonlarına)

Raporlar

4. — Konya Mebusu Sıtkı Salim Burçak ve iki arkadaşının, Tıp Mensuplarının Devlet Teşkilâtında Vazifeye Alınma Şartları hakkındaki 5979 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasına dair kanun teklifi ve Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu raporu (2/567) (Gündeme)

5. — Limanlar İnşa Kanunu lâiyhası ve Bayındırlık ve Bütçe Komisyonları raporları (1/700) (Gündeme)

6. — Zirai mücadele işlerinde çalışıp başarı gösteren memurlara ikramiye verilmesi hakkında kanun lâiyhası ve Tarım ve Bütçe komisyonları raporları (1/675) (Gündeme)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,05

REİS — Reisvekili Tefrik İleri

KATIPLER : Ömer Mart (Çanakale), Füzûzan Tekil (İstanbul)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız efendim.

(Afyon Karahisar Seçim çevresi mebuslarından İstanbul seçim çevresi mebuslarına kadar yoklama yapıldı).

REİS — Birleşimi açıyorum.

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Zabtı sabık hakkında söz istiyorum.

REİS — Buyurun.

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Muhterem arkadaşlar, Çarşamba günkü celsede geçen iki hâdise dolayısıyla söz almaya mecbur oldum.

Bunlardan birisi, içtüzük mucibince riyasetin usul hakkında iki mebusa söz vermesi icabederdi. Ben bu hakkımı kullanamadım, Riyaset söz vermedi. Bu, tashihi mümkün olan bir haldir, bunun üzerinde tevakkuf etmiyeceğim.

İkinci mesele; Meclisin teşriî hayatında ehemmiyetli bir nokta olduğundan mutlaka söz-

lerimin zapta geçmesini ve bunu Meclisi Âliye arzermeyi faydalı buldum.

Yüksek malûmunuzdur ki, içtüzüğümüz bu noktalarda sâkittir. Her hangi bir mesele hakkında ruzname dışında, talep üzerine veya talepsiz doğrudan doğruya Bakanlar tarafından vâkı olan izahattan sonra ruznameye geçilmesi veya söz verilmesi meselesi Tüzükte meskûttur. Sadece tatbiki mahiyette mâziye ait bir vaka vardır; o da Sayın Feridun Fikri Düşünsel arkadaşımızın riyaset ettiği bir celsede, Hariciye Bakanının izahatından sonra söz isteyen Yusuf Kemal Tengirşenk'e riyaset söz vermiş ve bu söz vermeyiş tatbiki bir kaide halinde İchtüzüğün not kısmına geçmiştir.

Fakat Dokuzuncu Büyük Millet Meclisi, teşriî hayatın ufkunu genişletmek hususunda daha ileri bir karar alarak Atlântik Paktına

girilmesi sırasında Hariciye Vekilinin izahatını mütaakıp söz vermiş, Meclis tasvibetmiş ve bu suretle tatbiki yeni bir kaide vaz'etmiştir. Bu itibarla dün, İctüzüğün maddesinde meskût geçilip iki ayrı tatbik içtihadından dolayı Riyasetin, 9 neu Büyük Millet Meclisinin ittihaz ettiği ileri anlayışla ve teşriî çalışmayı kolaylaştıran sahadaki usulünü bırakıp, eskiye avdet yoluna gitmesi hali, yeni bir içtihadın teessüsü mahiyetini aldığı zaman bunun ciddîden sıkıntılı olacağını düşündüm. Kaldı ki, büyük milletimizi temsil eden sefire karşı Mısır Hükümetinin beynelmilel kaideler dışında ittihaz ettiği karar karşısında Büyük Millet Meclisinin tezahüratının ne olacağı da malûm iken bu dahi düşünülemezdir. Her iki esas üstünde Meclisin durup bu içtihadı Riyasetin şahsi takdiri olarak kabul edip tüzüğe yeni bir not ilâve etmek suretiyle, ileri atılmış bir adımın her halde geri alınmaması icabettiği kanaatindeyim. Arzum bundan ibarettir.

REİS — Muhterem arkadaşlar; Avni Doğan arkadaşımızın bu ifadeleri üzerine Riyasetin noktai nazarını arz etmeyi faydalı buluyorum.

İki meseleye temas ettiler; birincisinden başlayayım :

«Usul hakkında iki milletvekiline söz verilir, bana verilmedi» dediler. Haibuki İctüzükte, usul hakkında yana ve karşıya olmak üzere iki milletvekiline söz verileceği tesbit edilmiştir. Karşıya olmak üzere Remzi Oğuz Arık arkadaşımız konuşmuştur. Avni Doğan da aynı şekilde konuşacağı için...

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Hayır ne söyleyeceğim henüz malûm değildi; aynı şekilde konuşacak değildim.

REİS — O itibarla verilmemiştir.

İkinci noktaya geliyorum: «Sekizinci devrede bir defa vâkı olmuş bir hâdisе vardır. Bu 9 neu Büyük Millet Meclisinde alınan bir kararla değiştirilmiştir» diye ifade ettiler. Halbuki gerek sekiz ve gerekse 9 neu devrelerde, Çarşamba günü vukubulan hâdisе misillû bir değil, mütaaddit hâdiseler mevcuttur. Burada mevzuları ile beraber hepsi not halinde elimdedir. Sizleri sıkılamak için okumuyacağım, yalnız tarihlerini söyleyeyim. (Okuyun sesleri).

Bahsettikleri Sinob Milletvekili Yusuf Kemal Tengirşenk mevzuu vardır, ondan sonra 30 Haziran 1950 tarihinde İzmir Mebusu Cihad Baban'ın Kore'de cereyan eden hâdiseler hakkında

Dışişleri Bakanının malûmat vermesi yolunda teklifi üzerine vukubulan hâdisе vardır, iki. Bursa Milletvekili Selim Ragıp Emeç'in Amerika Büyük Elçiliğinin Amerika tebaasını Türk topraklarını terke daveti hakkında Dışişleri Vekilinden istediği izahat üzerine cereyan etmiş hâdisе vardır. Bütün bunlarda yalnız Dışişleri Vekili konuşmuş, başkaları konuşmamıştır üç. Eskişehir Mebusu Abidin Potuoğlu'nun Atlantik Pakına üyelik mevzuu üzerinde izahat talebi vardır, aynı şekilde cereyan etmiştir dört.

Bahsettikleri bu teamülün değiştirilmiş olduğuna dair hâdiseye gelinece; bu, gayet açıktır. Riyaset Makamı Meclisin reyine muayyen esaslardan vaz'etmiştir; bu esas şudur: O zaman Dışişleri Vekilinin konuşmasından sonra Grup adına Faik Ahmed Barutçu söz istemiş ve bunun üzerine Başvekil Yardımcısı Samet Ağaoğlu ifadede bulunarak aynen şunları söylemiş ve :

«İctüzük bu hususta sâkit olduğu ve binaenaleyh Hükümet tarafından Meclisi Âliye dış politikaya taallûk eden hususlarda re'sen malûmat arz edildikten sonra muhalefetin görüşlerini bildirmeye meydan veren bir teamülü Meclis bahsettiği takdirde Hükümetin muhalif bir noktai nazarı olmadığı» nı bildirmiştir.

Geçen Birleşimdeki hâdisede de Dışişleri Vekili tarafından re'sen bir mütalâa vâkı olmamış, milletvekillerinin talebi üzerine Hariciye Vekili beyanda bulunduğu için, 1948 den beri vâkı teamüle uyularak, başka bir milletvekiline söz verilmemiştir.

Bu itibarla Riyaset Makamının her hangi bir yanlışlığı yoktur efendim.

AVNİ DOĞAN (Yozgad) — Efendim; bir noktayı izah edeceğim.

REİS — Buyurunuz efendim.

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Arkadaşlar; biz milletin mümessilleri olarak memleket meselelerinin tenvirinde, müzakeresinde, münakaşasında iyiye doğru gitmeliyiz. Büyük Millet Meclisinin şiarıdır bu. Misal olarak verdikleri hâdiselerde Meclisi Âli söz istemişte mi aksine karar verilmiştir. Tüzük hükümlerinin tefsiri de Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir. Bu notlar hakkında dahi onun ittilana arz ederek karar vermek lâzımdır.

«Arkadaşlar, re'sen izahat verildiği zaman söz verilir, talep üzerine Hükûmete söz verildiği

zaman mebus konuşur olmaz» denirse bunun telifi kabil değildir. Bu itibarla Meclisin temayülâtı teşriî hayatta müzakere ufkunu genişletmeye mâtuf yerinde bir tedbirdir. Bunu, Makamı Riyasete bunu her hangi bir sistem olarak söylemekten ziyade, Tüzüğümüzü tatbiki mahiyette daraltıcı, tahdit edici bir kaydın girmesine mâni olmak endişesiyledir ki, ifade ediyorum.

REİS — Gündem hakkında takrirler var okutuyorum :

Yüksek Reisliğe

Bugünkü gündemde mevcut kanun lâyiha ve

tekliflerinin sözlü sorularla İttüyük gereğince bir defa görüşülecek işlerden evvel görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Zonguldak
R. Sivişoğlu

8 . I . 1954

Yüksek Başkanlığa

Kanun müzakerelerinin sözlü sorulardan evvel yapılmasını teklif ederim.

Afyon Milletvekili
Ali İhsan Sâbis

REİS — Takrirleri oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Türkiye Vakıflar Bankası kanunu lâyihası ve Ticaret, Maliye ve Bütçe komisyonları raporları (1/500)*

REİS — Görüşmelere devam ediyoruz. Söz Fehmi Çobanoğlu'nundur.

FEHMİ ÇOBANOĞLU (Erzurum) — Arkadaşlar, Evkaf Kanununu huzurunuzda getiren Hükümete teşekkür ederim. Bu kanun biraz geç geldi ise de iktidarınız zamanında gelip çıkması bizim için büyük bir muvaffakiyet olacaktır. Bu kanun her hangi bir bankanın açılması gibi alelade bir iş değildir, bir islâm müessesesi olan Evkaf Bankasını açıyoruz, işte bu bakımdan ehemmiyeti daha ziyadedir. Bu inkılâpçılıkta altıoku da geçiyor, daha ileri gidiyorum. Halk Partili arkadaşlarımız bizi bu hususta mazur görsünler, biz onları da geçmiş olduk.

Şimdi bu hususta Evkafın bu hususta bir tarihçesi vardır. 1325 Meşrutiyetinde evkafı islah etmek üzere Halil Hammade Paşa getirilmişti. Bu zat bir iş göremediği için yerine İttihatçıların içinde bulunan sarıklı sınıftan gelip teceddütperver olan Ürgüblü Hayri Bey geçti. İşte o bu işe teşebbüs etti, evkafın eski zihniyetini değiştirdi, İstanbul'da dört tane âbide kurdu. Hayri Bey âbidesidir bunlar. Bundan sonra, Cumhuriyet Devrinde, Cumhuriyetin ilk Evkaf Umum Müdürü Şemsettin Bey, şu karşınızdaki gördüğümüz Ankara Palası kurdu. O da onun bir âbidesidir. Ondan sonra gelen Evkaf Müdürü Rüşti Bey, Ankara Palasın arkasındaki muazzam Evkaf Apartmanını kurdu.

Şimdi biz bu kanunu kabul edelim. Genç Evkaf Genel Müdüründen şunu istiyelim; Halk Partisinden tekrar eline geçen Ankara Palasın köşesindeki arsaya o da kendisine göre bir âbide kursun da bu memlekette bir yadigar bırakın. Kanunun kabulünü hürmetle rica ederim.

REİS — Köylü Partisi Grubu adına Remzi Oğuz Arık.

REMZİ OĞUZ ARIK (Seyhan) — Muhterem arkadaşlar, bizim küçük grupumuz bu güzel kanunu berveçhi peşin muhabbetle karşılamaktadır.

1921 de Evkaf Nâzırı olan Hayri Efendi merhumun küçük bir fikir hareketi olarak getirmiş olduğu tasarımı bizim devrimizde bir Vakıf Paralar Müdürlüğü halinde ancak yaşatabildik. İtiraf etmek icabeder ki, Vakıflar İdaresi, asıl maksadına uygun olarak elinde bulunan kıymeti hiçbir zaman kendisi işletemedi. Bu (hiçbir zaman) kelimeleri kabul etmek lâzımdır ki, Meşrutiyetten beri ve ondan biraz evvel başlamış olan devre aittir. Bu faciayı gören ve vakfın elinde korunması icabeden kıymetlerle o kıymetlerin karşılığı olan asıl hazineni bir türlü kuramayan ve Devletin alıcı, mütemadiyen alıcı elinden yakasını kurtaramayan vakfa, Hayri Efendi merhumun ele almış olduğu kanun tasarısı bugünkü vermek istediğimiz şekli vermek istemişti. Yani Hayri Efendi bu tasarıyla kurulmak istenen Vakıflar Bankasını daha o zaman kurmak istemiş, ancak 1325 senesinde getirdiği bu fikri kuvveden fiile çıkaramamıştı. Biz de ancak Cumhuriyet Devrinde

Vakıf Paralar Müdürlüğünü kurmuş ve onunla bu paraları idare etmiye çalışmışızdır.

Şimdi ise vakıf paraların icabeden yerlerde kullanılması yanında işletilmesi mevzuu da ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Arkadaşlar, bu tasarrının heyeti umumiyesini gözden geçirdiğimiz zaman, bu tasarımı meydana getiren arkadaşların vakfın şahsiyetini bozmamaya âzami derecede riayet ettiğini görmekteyiz. Gerek hisselerin satılışında, gerek hisselerin kendi şahsiyeti halinde rol oynayışında arkadaşlar, bu tasarı ile Vakıflar Umum Müdürlüğüne, yani vakfın kendisine asıl lüzumu olan ve ona büyük imkân verecek ve böylece vakıfların asıl mevzuunu teşkil eden mülk ve arazisinin elinden gitmesinin önlenmesine çalışmışlardır. Biz bu dikkati hürmetle karşılıyoruz.

Ancak bu vakfedilen gayrimenkullerin bu vaziyette hem satışında, hem de kiraya tâbi tutuluşunda şundan endişe etmekteyiz : Bunlar, banka muamelelerinin içinde doğrudan doğruya eriyip gidebilir, şartı vâkıf dediğimiz nokta ortadan kalkabilir.

İkinci endişemiz; banka muameleleri arasında elde mevcut paraların bu şekilde dağıtılmasından, vakfın asıl gayesi müteessir olabilir.

Diğer bir endişemiz de anonim ortaklık sebebi ile kârın da dağıtılması yüzünden yine vakfın asıl şartı müteessir olabilir.

Nihayet son endişemiz; vakfın ruhuna bu güne kadar hürmet etmiyen, vakfı daima sarfedeceğim kelime belki ağır düşecek ama, alacağı bir yem olarak kabul eden devlet, kendi emrinde bulunan böyle bir bankaya boyuna kendi arzusunı tahmil eder ve bunun neticesi Vakıf asıl gayesinden ayrılır ve müteessir olur.

Mütaakıp görüşmeler ve bilhassa maddeleri izah ederken alâkadar arkadaşların vereceği izahları dikkatle dinliyecek ve eğer bu sözlerimiz vârit değilse bu tasarıya prensip itibarıyla gösterdiğimiz sevgiyi, hüsnükabulü devam ettirerek reyimizi ona göre vereceğiz, arkadaşlar.

REİS — Burhanettin Onat.

BURHANETTİN ONAT (Antalya) — Muhterem arkadaşlar, Çarşamba günkü gündemde çıkmasını memleketin dört gözle beklediği,

Orman Kanunu gibi, Köy Kanunu gibi mühim ve hattâ konuşulmaya başlanmış kanunlar varken, onları bırakıp sırada 22 nci olan Türkiye Vakıflar Bankası Kanununun ansızın karşımıza çıkarılmış olduğunu gördük. Teamüllerimiz mucibince gerçi müstacelen çıkarılması lâzımgelen kanunlar sıradan alınıyor, ön safa konuluyor ve konuşuluyor; işte bu meyanda olarak Çarşamba günü eğer bir Petrol Kanunu yahut Enebi Sermayenin Memlekete Gelmesini Teşvik Kanunu gibi hakikaten müstacelen çıkması lâzımgelen bir kanun karşımıza çıkmış olsaydı, hiç yadırgamıyacaktım; derhal icabına bakar ve bu iki kanun üzerinde çalışır geçerdik. Fakat acaba bu Türkiye Vakıflar Bankası Kanununun acelesi neymiş ki, sırada 22 nci iken alalacele karşımıza getirildi.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) — Orman Kanununu çıkarmamak için.

BURHANETTİN ONAT (Devamla) — Belki de, ama zannetmem.

Acelesi ne idi arkadaşlar? Bu bir sene evvel verilmiş, beklemiş beklemiş, şimdi gider ayak ansızın karşımıza çıkarılmıştır. Hem nasıl bir anda? Mısır meselesi dolayısıyla sınırların çok gergin olduğu, Mısır'da Mümessilimizin uğradığı hakaretin bir aksülâmeli olarak bunun Meclisin bünyesi üzerinde husule getirdiği fırtınanın dalgaları...

REİS — Burhanettin Bey, rica ederim, sadet dışına çıkmayınız.

BURHANETTİN ONAT (Devamla) — Böyle bir anda bu kanun önümüze çıkarıldı.

Arkadaşlar, bu vakıflar meselesi üzerinde benim bu Vakıflar Bankası Kanunundan altı ay evvel Yüksek Meclise verilmiş bir teklifim vardı, ve bu teklif, vakıfların bütün dâvalarını ihtiva etmesi dolayısıyla, banka meselesini de içine alan bir kül teşkil ediyordu. Neden o bırakıldı da, hasıraltında tutuldu da bu kanun, benimkine takaddümen sevkedildi acaba?

Arkadaşlar; vakıflar meselesi üzerinde ilk günden beri hassasiyetle durduğumu bütün arkadaşlarım takdir buyururlar. Vakıf müessesesinin ıslaha doğru, ihyaya doğru götürülmesi benim en büyük emellerimden, ideallerimden biri olmuştur. Şimdiye kadar yalnız Nukudu Vakfiye Müdürlüğünün kullandığı paraların

bir banka idaresinde daha iyi şekilde istismar edilmesi gayesini istihdaf etmiş olsaydı; bu önümüze getirilen kanun da bu yolda atılmış bir adım olabilirdi; fakat, dikkatinizi çekeirim arkadaşlar, kanunun mahiyeti bu değildir. Bu kanun kabul edildiği takdirde Evkaf müessesesi malı ile, mülkü ile tarihi ile, ananesiyle, arşü ferşiyle bir bankanın dar kasasının içine tıkmış olacaktır. Vakıflar esas gayesinden, hedefinden ayrılmış olacaktır. Benim endişem, ıstırahım budur. Dinleyin beni lütfen arkadaşlar.

Acaba niçin benim kanunum getirilmedi de, daha evvel bu kanun getirildi? Denebilir miydi ki, biz bu kanunu çıkartalım, senin kanun gele-dursun. Hayır arkadaşlar. Benim kanunum geldiği zaman atı alan Üsküdar'ı aşmış olacak ve o zaman da «geçti Bor'un pazarı» diyecekler ve bana Niğde'nin yolunu gösterecekler.

Arkadaşlar, Vakıflar niçin kurulmuştur? Ne maksatla kurulmuştur? Bunun mazisi birçok asırlara dayanır. O zamanlar takdir buyurursunuz belediye yok, Bayındırlık Bakanlığı yok, Sağlık Bakanlığı yok. Fakat yatıp varlıklı insanlar değil, bütün ömrünce çalışıp 10 altın biriktirebilen eedadımız da varını yoğunu, mamelekini bir hayır yapmaya vakfetmiştir. Neler yapmamışlardır arkadaşlar, neler yapmamışlardır! O her biri varlığımızın, beka azmimizin birer hücceti gibi duran camilerimiz, mâbetlerimiz bir tarafa arkadaşlar, bazan bir sokağın, bazan İstanbul gibi muazzam bir şehrin su tesislerini yapmışlardır. Çeşmeler yapmışlar, biblio gibi sebiller vakfetmişler. Hattâ yapılacak evlerin; kurulacak sokak ve mahallelerin tesisinde şehrin estetiğini korumak için mimar kullanmak maksadiyle mimara vakfiye yapmışlardır. Ne kadar teferruat... Çocukların kömürle duvarlarda yaptığı kirlerin temizlemek için, yerdeki tükürükleri temizlemek için vakfiyeler kurmuşlar, tersaneler yapmışlar.

Arkadaşlar, geçen gün gazetelerde resmini gördüğümüz ve donanmaya ait küçük bir geminin denize indirilmesini gösteren resimlerde şahit olduğumuz taş kızak, bir vakıftır. Millî müdafaa bahsinde tabyalar yapmışlar. Çanakkale'deki üç mühim tabya vakıftır. Yalnız tabyası değil, içinde çalışan subayların, erlerin iaşesine, ibatesine, melbusatına kadar topuna, tüfeğine, barutuna, kurşununa kadar besliyecek vakfiyeler kurmuşlar. Bütün köylere varıncaya kadar kuyular, çeşmeler, sarnıçlar tesis etmişler. Bu hususta arka-

daşlar çok büyük başarılar gösteren ve dünyaya örnek teşkil eden tesisler kuran bu müessese büyük örnekler vermiştir. Belki size çok defa tekrar ettim ama, insan nasıl sevdiği bir şarkıyı bir defa söylemez, her tekrar ettiği zaman ayrı bir zevk duyarsa; ben de bu mevzuu her tekrar ettikçe ayrı bir zevk duyuyorum. Fakat aynı şeyi dinlemekten bazan insan bıkar. Bu hissi duyarsanız ihsas ediniz, derhal keserim.

Arkadaşlar; Avrupa'da delilerin içine şeytan kaçmış, diye mağaralara bağlanıp taşlanarak öldürüldükleri devirde Sultan Mehmet bir timarhane yaptırıyor ve diyor ki: «Deliler cemiyeti beşeriyenin en çok şekate, himayeye muhtaç unsurlardır.»

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) — Cemiyetin dâhileridir, onlar. (Gülüşmeler).

BURHANETTİN ONAT (Devamla) — Onun için onları âzami şekate himaye etmek üzere bir darüşşifa tesis olundu. «Musikinin emrazı ruhiye üzerindeki tesirini takdir ettiğinden Mehteri Hümayunum anda varıp icrayı ahenk ederler.» diyor. Bugünkü fennin delilere tatbik ettiği müdahaleler işte budur.

Kuş eti delilere iyi gelir, diye o devirde deliler kuş eti ile besleniyor.

İstanbul'un zaptı ne demektir? Fâti'h'in yaptığı fütuhât ne demektir? Vakfiyede deniyor ki; biz küçük fütuhâtı bıraktık, büyük fütuhâta başladık, memleketin imar fütuhâtına, memleketin imarını en büyük fütuhât olarak addediyor eedadımız. Bunların yanısıra hastaneler, darüşşifalar, medreseler, darülhadisler, imarethaneler, darülacezelerle, birçok sosyal ve sıhhi tesisler yaptırılıyor.

Şu ruh inceliğine bakın: Bir hizmetçi kızın, bir beslemenin kırdığı çanak çömleğin bedelini ödiyerek onu azarlamak veya dövülmekten kurtarmak için vakfiye yapmış. Boreu dolayısıyla hapiste yatacak insanı kurtarmak için vakfiye yapmış. Köle veya cariyeyi sahibinin fena muamelesinden, bedelini ödiyerek kurtarmak için vakfiye yapmıştır. Bu arada kendi evlâtları da ihmal etmemişlerdir; bir taraftan büyük akarlar vakfederken bunun gallesinden, gelirlerinden bir kısmını da sefil olmasınlar diye evlât ve ahfadına vakfetmişlerdir.

Hariçteki vakıflarımız vardır, arkadaşlar. Biz, millet olarak, başka milletlere asla benzememişiz. Başka milletler girdikleri toprakları

müstemleke, halkını esir gibi kullanmışlardır. Biz, girdiğimiz toprakları vatan, halkını vatan-
daş yapmışız, oralarda medeniyetler, medeni
tesisler kurmuşuzdur. Bu yüzden haricte bir-
çok vakıflarımız vardır. Yalnız Mısır'da geçen
sene gittiğim zaman tahkik ettim, 22 milyon
sterlin değerinde birikmiş vakıf paraları var-
dır ve oradaki vakıflar senede bir buçuk mil-
yon lira getirecek vaziyettedir.

Sonra, İmparatorluğumuzun itilâ devrinde
bu vakıf tesisi işi âzami derecesini bulmuş, fa-
kat her bünyenin, her uzvunda olduğu gibi,
inhitat devrinde vakıf tesisleri bünyesi de bün-
yenin aslına muvazî olarak, inhitata başlamış.

Uzatmıyayım arkadaşlar; nihayet Osmanlı
İmparatorluğunun inkırazı hengâmesinde Va-
kıflar Müdürlüğü müessesesi örümcekler için-
de, kir pas içinde, her türlü dalaverenin, her
türlü suiistimalin kaynaştığı bir mezbele haline
gelmiştir.

Yeni Türkiye'nin kuruluşundan sonra çok
beklenirdi ki bu müessese ele alınsın ve lâıyk
olduğu şekle getirilsin, Fakat maalesef o za-
man 2762 sayılı Kanundan vakıflar, yaşadığı
devrin en büyük darbelerinden birini yemiştir.
Hükümetin sultanı altında, âdeta bir cebeli
mubah olmuştur arkadaşlar, har vurulup har-
man savrulmuştur. Ecdadın büyük bir ruhla
vakfettiği paralar bloke edilmiş. Yalnız blo-
ke edilse bir şey değil, Hükümetin başı sıkış-
mış, vakıflardan on milyon iki yüz elli bin lira
almış, Devlet tahvillerine yatırmış. Arazi da-
ğıtmak lâzımgelmiş, vakıflar cebeli mübah, al-
mış dağıtmış. Muhacir gelmiş toprak lâzım, ev
yapılacak, cebeli mübah vakıflardan alınmış.

Nihayet arkadaşlar, 14 Mayıs inkılâbına
takaddüm eden bir iki sene içinde İsmail Hakkı
Bey isminde bir zat Vakıfların başına geliyor,
ismini burada hürmetle anmayı bir vazife bi-
lirim, Vakıflara lâzımgelen ehemmiyeti ver-
meyi tasarlıyor. 1949 da idi, Antalya'ya gel-
di, hademei hayratı bir camiin maksuresinde
topladı, dedi ki; «Ecdat sizi müreffeh geçin-
direcek akar bırakmıştır. Bugünkü halinizi gö-
rüyorum ama bunu tashih edecek vaziyette de-
ğilim, elim, kolum bağlı. Ancak ve ancak demok-
ratik bir idarenin teessüsünden sonra lâıyk ol-
duğumuz bir seviyeye ulaşacaksınız » ... Bilmi-
yorum ne oldu? O arkadaş uzaklaştı, yerine yi-
ne çok kıymetli, memleketin genç ve temiz bir

evladı Orhan Çaplı arkadaşımız geldi. Bugün-
kü şartlar içinde ne yapılması mümkünse bu
arkadaşımız onu yapıyor. Arkadaşımızın anla-
yışı, zekâ ve kabiliyeti hakikaten şayanı tebrik,
yalnız mevzuat kâfi değil arkadaşlar. Vakıflar
bu şekilde yürüyemez, bunu bir hale yola ben-
zetmek lâzımdır.

Ne yapmak lâzım? 3 şekil vardır; Ecdat bir-
takım vakfiyeler yapmış, tesisler kurmuş, amma
o günün hayat şartları, memleketin umumi şart-
larına göre, kurmuş. Fakat bunlar bugünün
şartlarına uymaz. Binaenaleyh, bugünün şart-
larıyla mevcut vakfiyeleri telif ederek ve onu
esas ruh ve maksadına uygun olarak ele alma-
mız ve muhtar ve müstakil bir müessese haline
sokmamız lâzımdır.

Remzi Oğuz arkadaşımız demin çok güzel
izah buyurdular, niçin müstakil ve muhtar ol-
ması lâzımdır., onu da izah ettiler, fakat daha
buna birçok şeyler ilâve edebilirler; nitekim
biraz evvel ben de bahsettim. Bugün Evkafın
üzerinden Devlet sultanı kaldırılmadıkça kendisi
kalkınmayacaktır. Eskisi gibi devam ettirildik-
çe Hükümetler, (bugünkü veya yarımkı iktidarlar
mevzuubahis değildir.) yine başı sıkıştıkça arazi
vakfiyeye el uzatacaktır ve bu müessese yine
ilerliyemeyecektir. Bu nasıl yapılır, nasıl vü-
cuda getirilebilir? İtiraf edeyim ki, arkadaşlar,
bir iki kişinin yapacağı iş değildir, bunun birçok
cepheleri vardır. Bir defa Ahkâmül - Evkaf
denen bir şubesi vardır. Bu işten anlıyan mem-
lekette Ebülûlâ ve Himmet Hoca gibi birkaç kim-
se kalmıştır. Bunlar da gözünü yumarlarsa bil-
mem ne olacak? Ahkâmül - Evkafı bugünkü Ka-
nunu Medeni ile telif etmek kolay değildir, bu
gibi üstatlara ihtiyaç vardır. İşin bâzı hukuki
cepheleri vardır. veraset işleri, tevliyet, işleri,
icare işleri, mukataa işleri vardır. Yani bir de-
fa hukuki cephesi vardır. Tesisler bakımından,
gayri menkuller bakımından bu işin iktisadi,
idari, ticari, malî cepheleri vardır. Binaenaleyh,
arkadaşlar, bu iş ancak bu işin kompetanlarından
mürekkep bir konsey tarafından hallü fasledile-
bilir, ve benim teklifimde mevzuubahis ettiğim
şey de bu idi: Vakıf mütehassıslarından, hukuk-
culardan, Temyizden, Şûrayı Devletten, banka-
cılardan, maliyecilerden, milletvekillerinden ve
evladı vâkıftan mürekkep bir komisyon
toplansın, bu işleri hazırlasın, bir ra-
por yazsın, bir lâyiha taslağını yapsın,

Mecliste tezekkür edilsin, Vakıflar müessesesi de, o bizim Şarktan gelmiş, Garba akın etmiş, bir sel gibi akıp gitmiş bir millet olduğumuzu ispat eden, hiçbir tesis yapmamış gibi hakkımızda yapılan ithamları çürüten muazzam bir âbideyi âdeta restore etsin Ben bunu istedim arkadaşlar. (Sedat Zeki Örs tarafından alkışlar).

Elbette ki bunun içinde bankası da olacaktır. Olacaktır ama esasa dokunmadın!.. Bugün bize sunulan tasarıya göre banka evkafın branşı mı olacak, ne olacak? Yanlış gördümse anlayışsızlığımıza verin arkadaşlar, ben böyle görmüyorum; izah edeyim :

Lâyihanın gerekçesini alıyoruz arkadaşlar, bir defa Vakıflar Müessesesinin bünyesinde esaslı değişiklikler oluyor. Sayfa 5, 26 ncı madde: «Bu tasarı kanuniyet iktisabederek geçici ikinci maddede yazılı müddetin hitamını mütaakip Ankara, İstanbul Vakıflar müdürlükleri kaldırılacak...»

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Haralar Müdürlüğü...

BURHANETTİN ONAT (Devamla) — Acele etmeyin, telâş etmeyin efendim. Bu bankanın kuruluşunda başlıca esbabı mucibe arkadaşlar, (memleketin şiddetle muhtaç bulunduğu her türlü kredi ihtiyaçlarının karşılanmasına yardım edeceği ve keza Vakıflar İdaresinin esas faaliyetlerine de büyük yardımlar sağlayacağı) dır. Demin biraz başınızı ağrıttım arkadaşlar, Vakıflar Müessesesi hakkında uzun uzun izahat verdim. Onlar bir tarafa, vakıfların hangi maksatla yatırıldığını beraberce mütalâa ettiğimiz paralarını (memleketin çok muhtaç bulunduğu kredi ihtiyaçlarının sağlanması) na mı hasredeceğiz?

Sonra bakınız arkadaşlar, ikinci maddenin (C) fıkrasında, (Gayrimenkul alıp satmak) (E) fıkrasında (Vakıflar Genel Müdürlüğü ile mülhak vakıfların bankaya idaresini tevdi lüzum görecekları gayrimenkullerle...) kayıtları da var. Yani, gayrimenkul, mal mülk bankaya gidiyor.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Devam buyurun, soruna kadar okuyun.

BURHANETTİN ONAT (Devamla) — Peki efendim, devam ediyorum : (... gayrimenkullerle işletmelerin, ana sözleşmede gösterilecek esaslar dâhilinde, rasyonel bir şekilde idare, idame ve işletmeleri için...) Bunu bankaya veriyoruz.

EMRULLAH NUTKU (Erzurum) — Ne olur da bu bankaya verince. a efendim?

BURHANETTİN ONAT (Devamla) — Emrullah Bey, banka idare heyeti âzalığının tadını aldın galiba. Acele etme! (Gülüştürmeler).

Madde 9. — «Bankanın yıllık sâfi kârından:

A) % 5 i ödenmiş sermayenin tutarına varıncaya kadar âdi ihtiyat akçesine;

B) % 5 i fevkalâde ihtiyat akçesine;

C) % 5 i umumi heyet tarafından tâyin edilecek nispet ve esaslar dairesinde idare meclisi âzalarıyla banka personeline ayrıldıktan sonra bakıyesi hisse senetlerinin ödenmiş kıymetleri üzerinden hissedarlara tevzi olunur.»

Fâtiht Sultan Mehmet, Beyazıt, Ebubekir Paşa bilmem ne bu paraları hissedarlara tevzi edilsin diye mi bıraktılar? Öyle mi arkadaşlar?

Burada gönül almak için olsun, (bir kısmı yeniden hayır müesseseleri kurmak için, bir kısmı da hayrata ayrılır) diye bir kelimecik koysalardı. Şimdi dünkü şartlar değişmiştir, bugün artık su vakfetmeye lüzum yoktur; su belediyelere geçmiş, yollar Bayındırlık Bakanlığına, hastaneler ve diğer yardım işleri de Sağlık Bakanlığına geçmiştir. Bunların hepsi doğru, ama sosyal yardım sahası kapanmış değildir. Eğer, öyle olsaydı, Hilâliahmer'e arzı âftikar eder miydik?

Arkadaşlar, Amerika gibi en mütékâmil ve en modern memleketler, Kızılhaçlarına ne kadar ehemmiyet veriyorlarsa, Yirminci asır vakıf idaresini de o derecede modern ve muazzam bir halde tesis etmişlerdir. Evet, açınız bizdeki vakfiyeler, görürsünüz, Kars yaylasından İstanbul'daki talebei ulûma yağ gönderiyor, Karaman'dan, Konya'dan bulgur gönderiyor, Adana'dan buğday gönderiyor.

Gerçi bugün medrese yok ama üniversite var, molla yok ama üniversite talebesi var. Antalya Lisesinin yetiştirdiği çok güzide, fakat çok fakir bir talebeye burs alacağım diye 15 gündür canım çıkıyor. Sosyal yardım sahasında, hayır sahasında yapacağımız işlerimiz mi yoktur arkadaşlar? Kızılay harbde ve sulhta bir imdat müessesesidir, beşerin yarasını sarar, âciz ve çaresiz kaldığı zamanda imdada koşar. Vakıflar ise iddiasız, gürültüsüz, sessiz, sadasız beşerin en ince, en kutsi duygularına cevap verir arkadaşlar. Bundan asla müstağni olamayız. Müstağni olamayacağımız içindir ki,

bugünkü hali ile bırakamayız onu arkadaşlar! Arzettiğim gibi, muhtar ve müstakil bir müessesese haline getirelim. Ne olur, bu kadar sene bankasız idare edilmiş, bir sene daha bankasız idare edilsin.

Arkadaşlar, inayet buyurun, benim tasarımla gelsin, şu vakıfları şan ve şerefine, tarihine, ananesine lâıyk şekilde ihya edelim. Bu arada bankasını da kuralım, fakat sermayesini mahallinde ve yerinde harcayacak şekilde kuralım. Yoksa bugünkü hükümler geldikten sonra artık benim teklifimin ihtiva ettiği hükümleri mevkiî fiile koymaya da imkân yoktur ve Vakıflar, muazzam bir mânevî âbideden, bir malî müesseseye inkılâbedecektir. Tasavvur edin, Süleymaniye Camii yerine bir Hilton Oteli koymak gibi bir şey! Yazıktır arkadaşlar. Bu mesele üzerinde hassasiyetle durmaya mecburuz.

Vakıfların bir yazılış tarzı vardır arkadaşlar, orada vâkıf hizmet edene dua eder, vakfa hiyanet edenin üzerine Cenabı Hakkın lânetini davet eder. Çoluğuna, çocuğuna beddua eder. Hiç olmazsa ecdadımızın lânetlemesi olmalıydı arkadaşlar.

Arkadaşlar; başınızı ağrıttım, ben biliyorsunuz az çok her mevzuda konuşan bir arkadaşımız; fakat ilk gününden beri ideal olarak ele aldığım mevzulardan biri turizm meselesi olduğu gibi, birisi de Vakıflar meselesidir. Eğer fazla konuştuysa buna bağışlayın arkadaşlar, beni ve endişelerimi anlayın, bırakın Vakıflar ait olduğu seviyeye yükselsin, onu malî bir müessese haline getirmeyin!

Bunun için bir önerge takdim ediyorum, hüküm, karar, ferman, her şey sizindir arkadaşlar! (Alkışlar)

REİS — Devlet Vekili buyurun.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) — Ekseriyetimiz var mı?

REİS — Var efendim.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem arkadaşlar, tasarımla hakkında, diğer bütün muhterem mebus arkadaşlarımızın söz almasından sonra, kürsüye çıkmayı arzu ederdim. Yalnız Burhanettin Bey arkadaşımız hâdiseyi o tarzda izah buyurdular, öyle bir mecrada gösterdiler ki, zihinlerde belki bir şüphe, tereddüde mahal kalır diye derhal söz almak mecburiyetinde kaldım. Burhanettin Bey arka-

daşımızı Heyeti Celileniz gibi dinlediğimiz zaman baktık ki, huzurunuzda getirdiğimiz bu kanun tasarımlarının mucip sebepleri ve kanun maddelerinin metni hakkında hiçbir şey söylemiş olmadılar. Ya kendilerinin teklif etmiş oldukları ve halen de Maliye Komisyonunca reddedilmiş olan, Vakıfların esas bünyesini ilgilendiren bir kanun tasarımlarını izah ettiler ve o kanunu müdafaa ettiler. Bilhassa buradaki ısrarları da «bu kanun gelmeden bu Vakıflar Bankası Kanununa geçilmesin» yolundadır. Endişesinin temeli bundan ibarettir.

Arkadaşlar; mucip sebep ve metinler huzurunuzdadır. Bir kere daha salâhiyetle ve katıyetle ifade edeyim ki, Vakıflar Bankası, Kanunu Burhanettin Bey arkadaşımızın izah buyurduğu gibi, Vakıflar Müessesesini arşıyla, ferşiyle bir banka kasasının içine sokuyor değildir. Onun kılına, bünyesinin baş harfindeki (b) sine dahi dokunmamaktadır, hiçbir ilgisi yoktur. Ne vakıf mallarına, ne şartı vâkıfa ve ne de Vakıflar Umum Müdürlüğü adı altında Devletin murakabesinde bulunan ve Vakıflar Kanunu ile meydana getirilmekte bulunan müesseseye hiçbir vecibe suretiyle müdahale edilmemiştir.

Hâdiseye gayet basittir ve mahiyeti, vakıf parasını esaslı bir şekilde nemalandırmak ve bundan dolayı yine, Burhanettin Bey arkadaşımızın müdafaaasını yaptığı, mevcudiyetini, inkişafını temenni eylediği Vakıflar Müessesesine hizmet etmekten ibarettir.

Kâr dağıtılıyormuş. Kimin kârı kime dağıtılıyor? Metin mütalâa buyurulduğunda görülür ki, bu bankanın % 75 sermayesi Vakıflar İdaresindedir. Bir bankanın % 75 hissesine sahip bir idare bu bankanın çalışmasından elde edeceği temettü ile, elbette ki, vakfa daha geniş çapta ve arzu edilen şekilde hizmet edecektir. Bu itibarla bunun, buyurdıkları ile hiçbir alâkası yoktur.

Buyurdular ki, «vakıfların bünyesi değişiyor» Yalnız orada kendilerine hak vereyim. Çünkü, esbabı mucibe lâiyhasında, tabii hatası olarak, (Vakıf Paralar Müdürlüğü) deneceği yerde Vakıflar Müdürlüğü denmiştir. Orada kendileri haklıdır. Yalnız tetkik ve tettebularını biraz daha genişletip tasarımların maddelerini de tamamen okumuş bulunsalardı 26 ncı maddede bankanın teşekkül etmesi üzerine İstanbul ve Ankara'daki Vakıf Paralar müdürlüklerinin lâğvedilmiş olduğunu görecektik. Bu da gayet tabiidir.

Bu arada, söz almışken, Remzi Oğuz arkadaşımızın noktai nazarlarına kısaca arzı cevap edeyim. Vakıf gayrimenkullerinin hem satış, hem kiraya veriş şekline bahis buyurdular. Böyle bir şey mevzu bahis değildir efendim. (Kârın yüzde yetmiş beşi) bu bir, bir de başka hissedarın kabulü suretiyle kârdan onların da istifade ettirilmesi.

Efendim; Vakıflar Bankası bir anonim şirket olarak kurulmaktadır. Anonim şirket vasfını ihraz edebilmesi için elbette kâra hissedarların iştiraki lâzımdır. Yalnız burada kendilerine cevap arz edeyim ki; hassasiyetlerine Hükümet de, Vakıflar Genel Müdürlüğü de iltihak etmiştir. Senmayenin, mümkün olduğu kadar haddi âzamisini elinde tutmak suretiyle bu cihete bilhassa itina göstermiştir, ki % 75 gibi büyük bir yekûn teşkil etmektedir.

Devletin emrinde olması meselesine gelince: Bu endişeye de katıyen mahal yoktur, çünkü Devletin emrinde bir müessese değildir. Anonim şirket olması onu izah buyurdıkları meseleden tamamen beri kılmıştır. Hattâ getirdiğimiz teklif görülecek olursa orada murakabe de mümkün olduğu kadar banka serbest bırakılmış ve her türlü iktisadi ve malî imkânlar dâhilinde inkişafı derpiş edilmiştir. Yalnız Bütçe Komisyonu Vakıflar Bankası % 75 hissedarının Vakıflar İdaresi olması ve Vakıflar İdaresinin de bugün Devletin murakabesinde bir müessese bulunması suretiyle Vakıflar Bankası teminatını daha fazla artırmak maksadıyla ve iyi niyetle daha çok Devlet tarafından murakabe edilmesi hususunda kayıtlar koymuştur. Yani şunu sarahaten arz edeyim ki; Devletin emrinde bir banka değildir, tamamen ticari kaideler üzerine kurulmuş ve emsali bugün mevcut olan müesseseler gibi her türlü banka muamelâtını icra eylemek üzere kurulması derpiş olunan bir bankadır. Bu banka memleketin iktisadi bünyesi ve mesken politikasında olduğu kadar bilhassa ve bilhassa bizatihi vakıflar müessesatına büyük hizmetlerde bulunacaktır. Binaenaleyh bu kanaatle getirdiğimiz kanunun kabulünü rica ederiz.

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA REFET AKSOY (Ordu) — Muhterem arkadaşlar, Vakıflar İdaresinin kendisine mevdu olan çok mühim işleri daha esaslı bir surette tedvir edebilmesi hususunda bugüne kadar sebkedan hizmetleri-

ni, malî kudretinin müsait olmaması dolayısıyla, lâyıkıyla ifa edemediği hepimizce malumdur.

Hükümet tarafından, kendisinden beklenen hizmetleri bitememiha ifa etmesi için kaynaklarını daha esaslı surette ve tamamiyle memleket ve Vakıflar Müessesesinin istifadesini temin hususunda bu kanun lâyihasını hazırlamış ve getirmiştir. Tasarı üzerinde konuşan iki kıymetli arkadaşımızın temas ettikleri hususu, Bütçe Komisyonu namına huzurunuzda gayet kısa olarak arz ve tahlil edeceğim.

Bir defa, bankanın kurulmasına sebep olan âmiller, arz ve izah ettiğim esbap olmakla beraber, bu yürüyüşte Hükümetin her hangi bir suretle bankayı ilerde istismar edecek, patentli altında bulundurup şöyle böyle emir ve nüfuzunda bulunduracak bir şekil asla yoktur. Bu hususta Bütçe Komisyonu bilhassa hassasiyet göstermiştir, hattâ hassasiyet kelimesini zayıf addederim, taassup göstermiştir. Onun neticesidir ki, bankaya bir anonim şirket hüviyeti verilmiştir. Anonim şirket hüviyeti verilince, gayet tabiidir ki, böyle bir bankanın ticaret kanunları hükümlerinden ayrı tutulmaması lâzımdır ve bu lüzum üzerinde Ticaret Kanununun anonim şirketlere ait hükümlerinin icabettirdiği hususlar, her maddesi üzerinde icapları nazarı dikkate alınarak tedvin edilmiştir. Binaenaleyh Hükümet, gerek Remzi Oğuz Bey arkadaşımız ve gerekse Burhanettin Onat arkadaşımızın üzerinde durdukları veçhile, bankaya elini uzatıp kendi ihtiyaçlarını karşılamak imkânını düşünmemiştir, böyle bir şey asla vârit değildir, aksini iddia ettikleri takdirde kendilerinden madde göstermek suretiyle tesbit etmelerini rica edeceğim, böyle bir şey yoktur arkadaşlarım.

Arkadaşlar; şimdi Burhanettin Onat arkadaşımızın bu tasarı aleyhinde mutavvel bir şekilde kendi görüşleri cephesinden söz söylemeleri, kendi itirafları veçhile, bu kanundan evvel teklif etmiş oldukları bir müşavere heyeti kanununun bir an evvel çıkarılıp buraya getirilmemesinden ileri geldiği kanaatindeyim. Onun için arkadaşlar, arkadaşımız beni mâzur görsünler burada hata ediyorlar.

Kendilerinin bahsettikleri kanunun raporörü bendenizim, tasarıları komisyondan bana verildiği zaman kendilerini haberdar ettim. Böyle bir kanun lâyihanız var, raportör ola-

rak komisyon beni memur etti, binaenaleyh teşrif edin, bu meseleyi sizinle görüşelim dedim. Teşrif etmediler. Aradan zaman geçti. Yine mevzuu bahsettim. Birgün birleşelim, bunun üzerinde görüşelim dedim. Yine aramadılar. En son bundan bir hafta evvel veya 5-6 gün evvel, Bütçe Komisyonunda yanımda oturuyorlardı. dosyanız burada, dosyayı çıkaralım Burhanettin Bey kardeşim dedim, yine evvelki cevapları gibi bir gün gelir görüşürüz dediler. Belki arkadaşımızın işi çıkmıştır, belki bir mâzereti olmuştur. Raportör olarak ben aradım ve söyledim. Başka bir hizmet yapamadımsa beni mâzur görsünler.

Devlet Bakanının beyan ettiği gibi, tasarıları Maliye Komisyonunda reddedilmiştir. Bizde de aynı âkibete uğrayıp uğramıyacağımı, bir hâkimin ihsası rey etmesi gibi bir hale düşmek için burada bir şey söylemiyorum.

Hulâsa etmek lâzımgelirse; arkadaşlar; hakikaten gerek memleketteki umumi işlere yardım hususunda, gerek vakıfların gayesinin süratle ve daha geniş çap'a tahakkukunu temin hususunda bu tasarı yerinde bir tasarıdır. Maddeleri müzakere edildiği zaman göreceksiniz ki, iştibahı mucip bir şey yoktur. Eğer tam mânâsıyla maddeler gayeyi temin etmiyorsa, noksanlıklar varsa tabii Muhterem Heyetinizin vâkı olacak teklifleriyle bunlar tamamlanır. Memleketin hayrına bir müessese kazandırmış olacağız.

RİFAT SİVİŞOĞLU (Zonguldak) — Vakıflar Umum Müdürlüğünün mâlik ve mutasarrıf bulunduğu gayrimenkul'eri paraya tahvil suretiyle mi iştirak edecektir? Yoksa bünyesinde mülkiyeti muhafaza etmek suretiyle mi? Burada, gayrimenkul alıp satmak gibi, mutlakiyet ifade eden bir hüküm vardır. Yani bundan istifade ederek mâlik olduğu gayrimenkulleri satıp paraya mı tahvil edecektir?

KOMİSYON ADINA REFET AKSOY (Ordu) — Vaziyet şudur; bir defa Vakıflar İdaresi, emval alım ve satımı vesaire ile banka teessüs ettikten sonra alâkasını kesmiş olacaktır, madde 1. Yalnız Vakıflar İdaresi Vakıflar Kanununun bahsetmiş olduğu hükmün salâhiyeti içinde kalacaktır. Fakat Vakıflar şu şekilde bankaya müzahir oluyor : Vakıflar İdaresinin halen tahtı idaresinde bulunan Vakıf Paralar Müdürlüğünde mevcut olan sermayesiy-

le. İkincisi; satacağı mallar, yani Vakıflar İdaresinin şimdiye kadar istifadesini temin edemediği bâzı gayrimenkuller vardır ki, bunların satışından elde edeceği sermaye. Satılacak şeyler bunlardır. Beri tarafta sermaye üç kısma ayrılmıştır; A, B, C.

A) Doğrudan doğruya Vakıflar İdaresinin sahip olduğu mallar.

B) Mülhak vakıfların hasılatı.

C) % 25 olarak hisse senedi ihracı suretiyle vatandaşların alacağı kısımdır.

Vaziyet bundan ibarettir. Yani Vakıflar İdaresi bütün emvalini satıp bu bankaya devredecek değildir.

REİS — Devlet Vekili sual üzerine görüşecektir.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Rifat arkadaşımızın sualine sarik olarak cevap arz edeyim :

Arkadaşımız gayrimenkul alım satımına işaretle bunu bankanın yapacağından bahsettiler.

Banka, kurulduktan sonra, halen mevcut Vakıflar Müessesesi, bu gibi gayrimenkul alım satım muamelelerini nasıl kendi kanuni hükümleri dairesinde yapıyorsa yine öylece yapacaktır. Yani banka değil, Vakıflar Müessesesi yapacaktır. Bu kanuni hakkı yine mahfuzdur. Vakıflar Bankasının gayrimenkul alım satımı ile münasebeti yoktur.

REİS — Şimdi Remzi Oğuz Arık arkadaşımıza grupları adına söz veriyorum.

KÖYLÜ PARTİSİ ADINA REMZİ OĞUZ ARIK (Seyhan) — Efendim, bu kanunun prensibi, ruhu üzerinde tamamiyle rahatız. Böyle bir müessesenin, banka müessesesinin kurulmasını biz memnuniyetle karşılamaktayız. Bu memnuniyetimizi ifade ederken demin de arzettiğim gibi, bizden evvel vakfı yeni bir ruhla ele alan bu memleket çocuklarının ta 1921 de kurmaya çalıştıkları Vakıf Bankasını tamamiyle karşımızda görür gibi olmaktadır. İçimiz rahatır, bizim endişemiz bu prensipte değildir.

Tekrar ediyorum, muhterem Refet Bey ve Celâl Bey arkadaşlarım cevap verdiler, yalnız endişelerimizi tatmin etmediklerini arz edeyim. Endişemizin nerede olduğunu sıraladım, dedim ki, biz bu Vakıf Bankasını kurarken, takınız Refet Bey de aynı endişe ile sual sordu, benim endişem orada değildir, yani vakıf mallar sa-

tilarak meydana gelecek hasılatla bir banka kurulacak değildir, bu hususta gerekçede, maddede kâfi miktarda sarahat vardır. Bugün Evkafın mevcut nakdi vardır, tahvili vardır, bu milyonlarca lirayı bulan nakit bu kankanın esas itibarıyla % 75 sermayesini meydana getirecektir. Bunu bilmekteyiz. Endişem burada değildir. Endişemiz şudur:

Anonim şirket haline getirilen bu banka, bu anonimliğin gerek kârı, gerek muameleleri içinde şartı vâkıfın icabettirdiği ruhu ve maddeyi kaybedebilir. Birinci endişemiz budur.

Bu endişede ısrar ettiğimiz için affetsinler. Meseleyi akamete uğratmak değil, vuzuha vurdurmak istiyoruz.

İkinci endişem : Gayet sarıh olarak dedim ki Devletin müdahalesinden endişe duymaktayız. Muhterem arkadaşlar, bunu söylerken ne bu günü, ne de dünü değil, idarenin, vakıfların başına belâ olduğu bütün devirleri düşündük. Hepiniz alâkâlısınız, bilirsiniz, bunun haricinde bir söz söyleyebilir misiniz? Bu vakıfları, Devlet hakikaten çok kötü kullanmıştır. Onun kendine gelememesine sebep olmuştur. Onu en kötü bir idare mekanizması halinde idare etmiş ve her şeyini harabiye doğru götürmüştür. Bizim endişemiz burada temerküz etmektedir.

Diyorlar ki bunu anonim şirket haline getirdik; murakabesini şu şekilde ele aldık. Fakat böylece anonim şirket haline getirmekle de Devletin ona müdahalesini önledik mi? Bilâkis, mevcut bankaları göz önüne getirin; bunların hemen hepsi anonim şirket halindedir ve hepsi Hükümetin elindedir. Bunun faydası yok mudur? Bilâkis ekonomik kalkınmayı hızla ele alan memleket bundan istifade eder. Fakat bizim gözümüz korkmuştur, ümitlerimiz yıkılmıştır. Bu işi de Hükümetin ele alacağını düşünmekte, endişe etmekteyiz. Bu endişemiz giderilirse memnun oluruz.

REİS — Refet Aksoy.

REİS — Refet Aksoy Komisyon adına buyurun.

KOMİSYON ADINA REFET AKSOY (Ordu) — Efendim, Remzi Oğuz arkadaşımızın bankanın temin edeceği kârdan şartı vâkıfın şartlarına riayet edilip edilmeyeceği üzerinde hassasiyet gösterdiğini müşahade ediyoruz. Bankanın tesisinde en büyük gaye, vâkıfın

şartlarını yerine getirmektir. Mevcut bilûmum mâbetler, hayır müesseseleri ve sair harap bir vaziyete girmektedir. Bunları tamir ve ihya etmek, şartı vâkıfın şartlarını yerine getirmek için elinde zengin kaynakları yoktur. İşte idare zengin bir kaynak tesis etmek ve bu suretle şartı vâkıfın şartlarını yerine getirmeyi düşünmüştür.

Ayrıca yeni akarlar tesis ederek membalarını zenginleştirme yolunu tutmuştur. Böyle olunca şartı vâkıfın şartını yerine getirmek Hükümetin başlıca düşüncesidir.

Bu tesisin Hükümetin elinde bir baziçe olacağı meselesine gelince; bu tesise anonim şirket hüviyetini vermektense gaye, bu müesseseyi münhasıran Hükümetin tesirinden kurtarmaktır.

Eğerki bu müessese İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirilseydi, endişeleri kuvvetle vâridi hâtır olabilirdi. Anonim Şirket; Ticaret Kanunu mefhumu ve ahkâmı içinde bulunduğu dolayısı şahsiyeti hükmiyeyi haizdir. Baştan nihayete kadar serbest bir müessese olarak da teşekkül etmiş bulunuyor. Yalnız Büyük Millet Meclisinin teşrii murakabesini devam ettirmek için İktisadi Devlet Teşekkülü olsaydı mümkün olduğu vakit Anonim Şirket halinde kalırdı. Teşrii murakabenin ortadan zayı olması endişesi komisyonda vâridi hâtır olmasından dolayı murakabe organı İdare Meclisi âzalarından terekübetmiş oluyor. Bu itibarla murakabe hem teşrii, hem de idaridir. Hükümetin her hangi bir surette günün birinde bu müesseseyi kendi istismar vasıtası yapmasına imkân yoktur, müsterih olabilirler.

REİS — Bir sual vardır, buyurun Cezmi Bey.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Mevcut Vakıflar Kanununa göre, Vakıflar İdare Heyetinin kararı maslahata uygun görülür. Fakat yine bu kanuna göre, nihai karar Heyeti Vekilenindir. Banka sermayesinin % 75 i Vakıflar İdaresine ait olduğuna göre Heyeti Vekile bu bankaya hâkim değil midir?

BÜTÇE KOMİSYONU NAMINA REFET AKSOY (Ordu) — Arkadaşımız doktor Cezmi Bey tasarının İdare Meclisi ve Heyeti Umumiyeye ait kısımlarını okumuş olsalardı bu suali tevcih etmezlerdi. Çünkü, bankanın ayrıca bir İdare Meclisi vardır. Vakıflar Kanununa göre

teşekkür etmiş olan İdare Meclisinin bununla alakası yoktur.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — % 75 hisseye sahip değil mi?

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA REFET AKSOY (Devamla) — Evet % 75 hisseye sahiptir. Fakat bunun % 55 i doğrudan doğruya Vakıflar İdaresine ve % 20 si de Mülhak Vakıflara aittir ve yekûn itibariyle % 75 i bulmaktadır. Bu itibarla kendilerinin ayrıca bir İdare Meclisi vardır. İdare Meclisinde Hükümetin ve mülhak vakıfların da birer âzaları bulunacak ve bundan gayri mütebaki hisseleri satın alan vatandaşlar da idare meclisi âzası çıkarabileceklerdir.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Bu kanundan sonra, Heyeti Vekile kararlarını Vakıflar Bankası icra etmek mecburiyetinde mi, değil mi ?

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA REFET AKSOY (Ordu) — Teklif edilmiş olan bu kanun meriyete girdiği zaman, ihtiva ettiği maddeleri baştan sonuna kadar tatbik edecektir. Amâ, Devletin her hangi bir mevzuu bütün bankalara şâmil olur, bütün bankalara raci bir hüküm çıkarsa elbette bu banka da o hükümlerden azade kalamaz.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Özür dilerim, fikrimi iyice anlatamadım. Mevcut mevzuata göre, bu kanun çıktıktan sonra, bu bankaya, Vakıflar İdaresine Heyeti Vekile bir karar tebliğ edebilir mi, edemez mi?

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA REFET AKSOY (Ordu) — Efendim; gayet açık ve vazih olarak izah ettim ki; bu banka müstakil bir anonim şirkettir. Eğer Heyeti Vekile kararı sâdir olursa ve tebliğ edilmesi icabediyorsa, Vakıflar İdaresine tebliğ edilir. Vakıf İdaresi de Heyeti Vekileden aldığı bu kararı bu bankaya infaz ettirmek isterse, ki infaz ettirmeye salâhiyeti yoktur. Sizin endişenizi, dilinizin altındaki baklayı hissediyorum.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Bakla değil, havadır.

REFET AKSOY (Devamla) — Fikir itibariyle arz ediyorum. Belki kendi idare meclisi âzalarına, şöyle birşey vardır; karar sizindir, diyebilir. Olmıyan bir şey üzerine hüküm yürütüp de böyle olacak diye ifade etmeye imkân yoktur.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Efendim, Hükümet memleketin umumi menfaatlerine taallük eden mesleler üzerinde her türlü kanuni imkânlar dairesinde tasarruflar yapmaktadır. Ve hamdolsun memleketin zararına olarak bir iş yapılmış olduğunu görmüyoruz. Hükümetin mürakabesinde midir, değil midir?. Bir kere memleketin idaresini Hükümete tevdi eden bir meclisin, Hükümet bir banka üzerinde şunu yapar mı, bunu yapar mı gibi bilüzum bir endişeye düşmesi bence abestir. Kaldık ki, Cezmi Türk arkadaşımız, Hükümet bir heyeti vekile kararıyla vakıflar idaresine bir teklifte bulunursa bu, Vakıflar Bankası üzerinde de müessir olmaz mı dediler. Bir kere Hükümet vakıflar idaresine teklif edeceği hususatı da, nihayet vakıflar idaresi kendi kanununun hükümleri dâhilinde yamaya mecburdur. Bunun dışında bir teklif yapılırsa idare bunu infaz eder mi?. Bu böyle iken, Vakıflar Bankasının ne şekilde kurulacağı, ne şekilde çalışacağı bugün huzurunuzda gelen kanunu mahsusla tasrih ve takyidedilmiştir. Bu kanuni hükümler haricinde hiçbir tasarruf yapmaya hiçbir muamelenin tarzını değiştirmeye imkân yoktur efendim.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Sual... Sayın Bakana şunu sormak isterim, salâhiyetlerin çokluğu hatasızlığı mı icabettirir, yoksa salâhiyetlerin çokluğundan hatalar mı çoğalır?.

İkinci olarak şunu sormak isterim, bugün mer'i olan kanuna göre heyeti vekile kararlarının vakıflar idaresi üzerinde bir otoritesi var mıdır, yok mudur?.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Birinci suali, olsa olsa üniversitede sorarlar adama.

İkinci suale gelince, Heyeti Vekilenin, Vakıflar Kanunu hükümleri dairesinde ittihaz edeceği kararlarla elbette mukayyet kalınır. Bu, gayet sarihdir.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — İkinci cevabınıza teşekkür ederim, birincisinden geçmediniz efendim.

REİS — Emrullah Nutku.

EMRULLAH NUTKU (Erzurum) — Muhterem arkadaşlar; elimizdeki tasarrufların serlevhasında «vakıflar» kelimesi bulunduğu için bu kanun tasarısı üzerinde hassasiyet gösteriyoruz.

Muhterem arkadaşımız Burhanettin Onat,

sanki Vakıflar İdaresinde bir değişiklik yapılmış, tamamen hükümleri değiştirilmiymiş, iptal ediliymiş, şartı vâkifa hükümler ilâve ediliymiş gibi bir mevzu ortaya çıkardılar.

Birinci maddede deniyor ki, Evkaf Umum Müdürlüğü tarafından kendi paralarını rasyonel bir şekilde işletmek üzere bir banka kurulacaktır, vaziyet bundan ibarettir arkadaşlar. Bir anonim şirket gibi, bütün sermayesi Devletin olan Denizcilik Bankası gibi, işliyecek, müstakil bir şekilde çalışacaktır.

Arkadaşlar, peşinen arz edeyim ki, hakikaten bizim vakıflarımız, tarihen de müspet olduğu üzere, büyük kıymet ve hükümleri haizdir ve bugüne kadar bâzı istihaleler geçirmiş ve ihmal edilmiş büyük vakıflardır. Bugün Avrupa'da vakıflar vardır. Çoğu iktisadi mülâhazalarla idare edilmektedir.

Avrupada, 20 nci asırda «Sociétés initiatives» denilen müesseseler vardır. Bunlar nevama cemiyetlerdir. Fakat iktisadi iş de görürler. İktisadi bünye iktisabetmişlerdir. Avrupa'da birçok kiliselerin, birçok mekteplerin bankaları vardır. Bankalar bunları beslerler Binaenaleyh yaptığımız iş, aynen bugün 20 nci medeniyet asrında medeni devletlerin yapmış olduğu bir şekli almaktan ibarettir.

Sonra, biz Evkafın bugünkü durumuna, şartlarına, vesairesine dokunmuş değiliz. Bâzı arkadaşların tereddütleri var. Diyorlar ki; şart - 1 evkaf ihlâl edilecek mi? Arkadaşlar, bankanın kuruluşundaki gaye, şart - 1 vakfı daha iyi tatbik edebilmek, bugün elinde verimsiz, nemasız olan servetleri işletip, iktisadi bir şekilde bunu nemandırıp evkafı ihya etmektir.

Bir misal arz edeyim; bugün evkafın elinde birçok zeytinlikler var. Bu zeytinlikleri cüz'i paralarla kiraya vermek suretiyle bunlardan istifade edemiyen Evkaf İdaresi, yarın böyle iktisadi bir müessese kurunca bunları iktisadi işletmeler suretiyle kıymetlendirip büyük verimler elde etmek imkânını kazanacaktır. Bu suretle evkaf, hakikaten malî bünyesi çok kuvvetli muazzam bir müesseseye istinat etmiş olacak ve ondan sonra istediği icraatı yapabilecektir, âbidelerimizi ve bütün vakıflarımızı daha iyi şekil'de idare ve idame edecektir. O itibarla, kanunun maddeleri üzerinde belki ufak tefek söylenecek sözler olabilir, fakat arkadaşlar, esas itibariyle Vakıflar Bankası Kanunu memleketimiz için çok faydalı

ve hakikaten vakıfları ihya edecek bir tesistir. Binaenaleyh üzerinde daha fazla konuşmaya lüzum görmüyorum, kanunun maddelerine geçelim, orada teferruat üzerinde daha fazla konuşabiliriz.

Arkadaşlar, hürmetlerimi arz ederim. (Alkışlar).

REİS — Ziya Termen.

ZIYA TERMEN (Kastamonu) — Arkadaşlar; binlerce vakfın kendi geliriyle muhafazası muhakkak ki, zordur, Vakıflar Genel Müdürlüğü, mevcudun perişani ve harabiden kurtarılması ve vazifesi olan konulara daha geniş çapta yardımcı bulması niyetiyle bir banka kurulması hakkındaki bu kanun tasarısıyla Büyük Millet Meclisine gelmiş bulunuyor. Fikir esas itibariyle doğrudur. Yani bir banka kurmak yoluyla mevcut binlerce büyük işin bir kısmını olsun hal yoluna gitmek, her halde gayet tabii bir vazife halindedir. Ancak aşağı yukarı Millî bir vasfı haiz olan ve Türk içtimai hayatında, her köşede, her mıntakada bulunan ve kurulacak bankanın hissedarı durumunda olan bu vakıf eserlerin böyle bir banka kurulması işinde ne gibi vazifesi vardır?

Evvelâ bunu düşünmek ve bu süale cevap verirken bu işte de millilik vasfını arayıp bulmak, insanın aklına daha mülayim geliyor. Binaenaleyh ben bu tasarıda alelâde bir bankacılık zihniyetinden başka bir şey görmedim. Tamamen faiz mukabilinde ikrazat yapacak, şu miktar para yatırana bir ev ikramiyesi şeklinde bir nevi lotaryacılık yapan diğer emsali bankalardan farksız ve aynı zihniyetle kurulan bir evkaf bankası Türk anonim ortaklığından ibaret bulunacak. Halbuki benim gönlüm böyle istememişti. Mademki, bu kanunun tümü üzerinde konuşuyoruz, bunun enine boyuna üzerinde fikir yürütmek hepimizin hakkı olsa gerek. Bu münasebetle yıllardan beri ele alınmamış olan işlerden bahsederek bunu huzurunuzda tebarüz ettireceğim. Memlekette yıllardan beri ele alınmamış olan işler bu suretle fiilen tahakkuk yoluna girmiş olacaktır, şöyle ki; memlekette yıllardan beri ele alınmamış konular nelerdir? Bu bankaya bu oknular tevdi olacağına göre, evvelâ bu süalin cevabını arz edeceğim.

Bu memlekette yıllardan beri ihya olunması, standart bir hale getirilmesi tasavvur olunan bir Türk halıcılık sanayii vardır.

Muhterem Celâl Yardımcı Bey mevzuu bu noktaya getirdiğim anda (hayda) şeklinde bir

nida kopardılar. Ben bu haydalarına cevap vermiyeceğim. Fakat beni dinlerlerse mevzuu ileriye götüreceğim! Tasarıyı buraya getiren idare, benim arzedeceğim hususları bu bankanın gayeleri arasına koymasıyla memlekete ne gibi kazançlar sağlayacağını düşünürlerse - ki düşüneceklerdir - o zaman hayda demekte haksız olduklarını anlayacaklardır.

Şimdi arkadaşlar, ben diyorum ki, büyük şehirlerimizin kaldırımlarından bankalardan geçilmiyor, ben diyorum ki, Türkiye'de, İmparatorluktan beri perişanlık içinde bulunan birçok şaheserleri, eserleri, vakıfları, vâkıfın muradı şeklinde uzun seneler bu memleket içtimai hayatında ve toprağında vazife verebilmesini sağlamak maksadıyla Evkaf İdaresinin gelirini çoğaltmak doğrudur. Bir banka kurulacaktır. Kabul. Bunu takdir ediyorum, haddim olmıyarak. Gayet güzel bir görüştür. Yirmi milyon başka bir bankada, ufacık bir faiz ile dururken ve memleketin ihtiyacı olan binlerce sahaya bu paranın nüması kâfi gelmezken, gayet tabiidir ki, bunu banka yoluyla canlandırmak lâzımdır. Bunu takdir ediyorum. Fakat bu bankayı kurarken, senelerden beri yapılmamış, memleket ihtiyaçları hedef tutulmak suretiyle bu bankanın vazifeleri arasına bir şeyler ilâve edilseydi, hem banka para kazanır, hem de ele alınmamış dâvalar tahakkuk edecekti. Alelâde bankacılıktan ziyade, millî birtakım vazifeler tahmil ettiğimiz hususi bir anonim ortaklık; muradımız bu.

Halıcılık dedim. Türk halıcılığını, standart ve kaliteli bir şekilde bu bankanın tesis edeceği bir fabrika ihya edemez mi? Eder.

BEDRİ NEDİM GÖKNİL (İstanbul) — Bu banka sanayi işlerine girer mi ya?

ZİYA TERMEN (Devamla) — Girer Beyefendi, lütfen tasarıyı okuyun, giriyor. Sanayie gübre de girer; gübre fabrikası da yapacaktır bu banka.

Şimdi arkadaşlar; halıcılık, üzerinde durduğumuz asırlık bir dâva, bir derttir.

İkincisi; Türkiye'de Devletin bir türlü şekil veremediği, hususi sermayenin el atmadığı bir kaplıca derdi vardır. Bu banka memlekette bu işi üzerine alamaz mıydı? Sıhhat Vekâletinden bunun ruhsatını alamaz mıydı? Bu nevi bir iş üzerinde bankaya bir vazife verilemez miydi?

1. Halıcılık;
2. Türkiye kaplıcalarını, içmelerini ve banyolarını işletmek;
3. Garbın hasretle beklediği, ufak bir kırığına milyonlar verdiği Türk çiniciliği; 17 nci Asırda Evliya Çelebi'nin bahsettiği Kütahya çiniciliği. Bugün sadece Bentderesi'nin çamurlarından yapılmış kaba çiniler Türk çiniciliğini temsil ediyor. Garb pazarlarının hasretle beklediği çinilerimizi bu banka bir fabrika kurarak tekrar imal edebilirdi.
4. Erzurum'un kehribar ve Eskişehir'in lüle taşı mevzuudur. Banka bir fabrika kurup bunları Garba tantamaz mı?
5. Turistik yollar civarında, yerli halkımızın ve Garplıların arzu ettikleri şekilde otel ve lokantalar kurup, işletmek bu bankanın vazifesi olabilirdi.

Bütün bu işleri sayarsak binlere ulaşabilir. Şu anlattığım beş nokta üzerinde bu bankaya, bu zaviyeden, bir vazife verilseydi, Türkiye'de beş büyük dâva hallolunduktan sonra, Evkafın piyango yolu ile kazanmayı murat ettiği para, hem memleket menfaatini tahakkuk ettirir, hem de kasaya altın olarak girerdi. Tekrar ediyorum, ben, kanunun tümü üzerinde görüşüyorum, elbette ki, benden evvel, bankanın hususiyetleri, maddesi, ana fikirleri üzerinde konuşan arkadaşlarımın dışında bir konuşma olmuştur. Yaptığım konuşma, benden evvel konuşanların konularının dışında olmasına rağmen, öyle tahmin ediyorum ki, pek çok arkadaşımın zihninde yer almıştır. Bu kanun tasarısı ile ne yapacağız? Memleketin muhtaç olduğu birçok işler, Evkaf Bankası vasıtasıyla tahakkuk yoluna sokulmamıştır diye kanun tasarısını ret mi edeceğiz? Katiyen. Bu böyle gelmiş, böyle çıkar. Bizde, bir mevzuu dört başı mamur olarak mütalâa etmek ne vakit âdet olursa o vakit işler güzel olacaktır.

Bu tasarı ile muhterem Hükümetimiz bize, sadece kupkuru piyango çeken, gişesinden faizle para istenen, daima iki imza için titreyen alelâde bir banka getirmiştir.

REİS — Müzakerenin kifayetine dair bir takrir vardır, okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

Mesele tavazzuh etmiştir, müzakerenin ki-

fayetiyle maddelere geçilmesini arz ve teklif ederim.

Tekirdağ
Şevket Mocan

REİS — Teklif veçhile, müzakerenin kifa-yetini reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi Burhanettin Onat arkadaşımızın bir takriri var, okuyoruz.

BURHANETTİN ONAT (Antalya) — Ki-fayetten evvel bir milletvekiline söz vermek lâzımdır.

REİS — Daha geride söz almış dört arkada-sımız var. Vekil ve komisyon konuştuktan son-ra diğer arkadaşlarımız da konuştular. Bu iti-barla yeniden söz vermeye lüzum kalmamıştır, ve kifayet reye konmuştur.

BURHANETTİN ONAT (Antalya) — Ama, hakkımda konuşuldu.

REİS — O başka. Onun bu vaziyetle alâ-kası yoktur. Takriri okuyoruz.

8 . I . 1954

Yüksek Reisliğe

Türkiye Vakıflar Bankası kanunu lâyihasın-daki hükümler, eedadımızın büyük insani bir ruhla kurdukları müessesenin maksat, gaye ve prensiplerini ihlâl eder mahiyette bulunduğundan maddelere geçilmeden lâyihanın reddini Büyük Meclisin Yüksek tasvibine arz ederim.

Antalya Mebusu
Burhanettin Onat

REİS — Lâyihanın reddedilmesini tazam-un eden Burhanettin Onat arkadaşımızın tek-liflerini reyinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Takrir reddedilmiştir.

Maddelere geçilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının ivedilikle görüşülmesi teklif edil-mektedir.

BURHANETTİN ONAT (Antalya) — İve-dilik aleyhinde konuşacağım.

REİS — İçtüzük buna müsait değildir.

BURHANETTİN ONAT (Antalya) — Ait olduğu maddeyi bir defa okur musunuz?

REİS — Okuyayım efendim.

«İvedilik kararı yazılı olarak istenmek ve bu istemin içinde yukarıki maddede gösterilen şartlar bulunmak gerektir.

İvedilik teklifi başkınca oya konarak, gö-rüşmesiz, gösterme oyu ile kabul edilir veya reddedilir.»

REFİK ŞEVKET İNCE (Manisa) — İçtü-züğün 72 nei maddesi diyor ki, esbabı mucibe gösterilmesi lâzımdır.

REİS — Devlet Vekili verdiği takririnde es-babı mucibesini göstermiştir. Takrir de okundu.

İvedilik teklifini reye arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu

I - Kuruluş

MADDE 1. — Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı adıyla, hususi hukuk hükümlerine tâbi olmak üzere bir banka kur-mak için Vakıflar Umum Müdürlüğüne salâhi-yet verilmiştir.

REİS — Maddeyi kabul edenler... Etmeyen-ler... Madde kabul edilmiştir.

ALİ FAHRİ İŞERİ (Balıkesir) — Efendim, Mecliste ekseriyet yok.

REİS — Vardır efendim. Böyle bir talepte bulunmak için, onun da usulü vardır.

Müzakereye devam ediyoruz.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) — Ekseriyet yok Rejs bey. Müzakerelere ekseriyetsiz devam ediyorsunuz. Bu şekilde çıkan kanunlar gayri-meşru olur. Beyaza siyah demeyin.

Bankanın yapacağı işler

MADDE 2. — Banka, aşağıda yazılı işlerle iştigal eder :

A) Menkul ve gayrimenkul mal ve kıy-metler karşılığında ikrazlarda bulunmak,

B) Sigorta ve sair ortaklıklar kurmak ve-ya kurulmuş olanlara iştirak etmek,

C) Gayrimenkul alıp satmak,

D) Her türlü banka muamele ve hizmetleri yapmak,

E) Vakıflar Umum Müdürlüğü ile mülhâk vakıfların bankaya idaresini tevdiye lüzum gö-recekleri gayrimenkullerle işletmelerin, Ana Söz-leşmede gösterilecek esaslar dâhilinde, rasyonel bir şekilde idare, idame ve işletilmeleri için lüzumlu bilûmum muamele ve teşebbüslere (ti-cari, zirai, sınai) girişmek.

REFİK ŞEVKET İNCE (Manisa) — Efen-dim, bu maddede sigorta ve sair ortaklıklar

kurmak veya kurulmuş olanlara iştirak gibi mutlak olarak verilmiş bir salâhiyet vardır. (E) fıkrasında da «Ana sözleşmede gösterilecek esaslar dâhilinde, rasyonel bir şekilde idare, idame ve işletmeleri için lüzumlu bîlûmum muamele ve teşebbüslere girişmek» deniyor. Bütün bunların heyeti mecmuası nazarı dikkate alınırken buradan çıkarılmasını rica edeceğim sudur: Gayrimenkul alıp satmak keyfiyeti.

Ortaklık suretiyle işletmelere iştirak keyfiyeti veya ortaklık tesis etmek keyfiyeti mevcut iken, meselâ İş Bankası bugün sinema yapar, fakat iş bankası doğrudan doğruya Umum Müdürü veyahut müdürü vasıtasıyla değil, teşkil ettiği ortaklar vasıtasıyla yapar. Yapı Kredi Bankası 40 türlü muamele ticariye ile meşgul olur. Fakat burada gayrimenkul alıp satmak keyfiyeti doğrudan doğruya bankaya ait olursa, bunun husule getireceği mahzurlar ve dedikoduların tesirleri zararlı olur. Kabilse, gerek Hükümet ve gerekse encümenenden rica ediyorum, bu gayrimenkul alım satım işlerini diğer işletmeler içinde yapsınlar, yokse doğrudan doğruya bina alıp satmak gibi muamelelere girişerek bankayı za'fa düşürmesinler.

BURHANETTİN ONAT (Antalya) — Efendim, ikinci maddenin (C) ve (E) fıkralarına heyeti umumiyesi üzerinde konuşurken de temas etmiştim. Celâl Yardımcı arkadaşımız benim yalnız kendi tasarımı müdafaa ettiğimi iddia ettiler.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Tümü üzerinde konuştum. Şimdi tekrar ona dönerek beni de tümü üzerinde konuşmaya mecbur ediyorsunuz.

BURHANETTİN ONAT (Devamla) — Kendileri maddeler üzerinde konuşmadıklarını beyan buyurdular. Halbuki ben ikinci maddeye temas ettiğim zaman müdahale ettiler. Şimdi yine oraya geliyorum. Gayrimenkul alıp satmak, Rifat Sivosoğlu arkadaşım haklı olarak içine düşen endişeyi izhar ettiler. Dediler ki, bu alıp satma işinde vakıf mallar da var mıdır, yok mudur

(E) bendinde : « . . . mülhak vakıfların bankaya idaresine tevdi lüzum görecekları gayrimenkullerle işletmelerin ». Şimdi bâzı işletmelerle gayrimenkuller bankanın emrine veriliyor mu? Verildiğine göre, bunları da alıp sat-

maya salâhiyetli midir, değil midir? Lütfen bunu da izah etsinler...

EMRULLAH NUTKU (Erzurum) — Arkadaşlar, kurulan banka dikkat ederseniz gayrimenkul rehni karşılığında ikrazat yapan bir bankadır. Nevama bizim Emniyet Sandığı ve Emlâk Kredi Bankasının salâhiyetini almıştır. Bu bankaya gayrimenkul alım ve satımı salâhiyetini vermezsek bu banka o zaman bu işleri, kredi işlerini kolaylıkla yapamaz. Çünkü gayrimenkul rehni karşısında ikrazat yapan bankaya şu salâhiyeti vermek lâzımdır.

Bu alım satımın vakıf mallarına da şâmil olup olmadığı hakkında (E) fıkrasından bir hüküm çıkarmak istiyorlar. (E) fıkrası, alım satım ile alâkadar olmıyan, idare ve işletmeye mütedair bir fıkradır.

Binaenaleyh Evkaf Umum Müdürlüğü, idaresini bankaya tevdi fayda gördüğü gayrimenkullerin işletilmesi için bankaya verecektir, satış için bankaya verecek değildir.

Sonra, bankaya, gayrimenkullerin alım satımı için salâhiyet vermekle, idarenin bütün mallarını banka satar diye endişeye düşmek nereden geliyor? Bankayı idare edenlerin hiçbir zaman Evkafın menfaatlerini düşünmiyen insanlar olarak mı kabul etmek lâzım, bu nereden geliyor, hakikaten garip bir ruh.

Ama, bankanın, Evkafın hakikaten satılması icabeden gayrimenkulünü satması da lâzımdır. Bilmem filân dağın tepesinde şu kadar hektarlık bir yeri varsa, bunu isterse ormana çevirir istifade eder, isterse ektirir, biçtirir. yahut rasyonel görmezse satar. Ama burada salâhiyet verildi diye Evkafın nesi varsa satılır diye bir fikre düşmek abestir.

Bir de (E) fıkrası üzerinde takdîm tehir yapılmasını komisvondan rica ediyorum. O da sudur: Burada, (E) fıkrasında; Vakıflar Umum Müdürlüğü ile mülhak vakıfların idaresini bankaya tevdi lüzum görecekları yerine «bankaya» kelimesi idaresinden sonra gelmelidir ki Türkçe sakke uvcun olsun yani, idaresini bankaya tevdi şekline konmalıdır. Bunun da komisvone kabul edeceğini tahmin ediyorum.

REİS — Fehmi Açıksöz. Yok.

Devlet Vekili.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem arkadaşlar; Emrullah Nutku arkadaşımızın bir ibarenin takdim ve tehiri

hususuna işaret buyurdıkları cihet vârittir. Biz hükümet olarak buna muvafakat ediyoruz, komisyondaki arkadaşlara da sordum, onlar da muvafakat ettiklerini bildirdiler.

Burhanettin Onat arkadaşımızın (E) fıkra-siyle temas ettikleri meselede ancak idare var-dır. Yani Vakıflar Bankası mallarını satmak sa-lâhiyetinde değildir. Maddede de esasen böyle bir hüküm yoktur. Bunu tasrihte fayda mü-lâhaza etmekteyiz. (Bravo sesleri).

Şimdi, gayrimenkul alıp satma salâhiyetine gelince: Vakıflar Bankasına gayrimenkul alıp satma salâhiyeti verilmesi faydalı olur. Birin-cisi, Emrullah Nutku arkadaşımızın temas et-tiği nokta, ikincisi de; Vakıflar Bankasıdır. Vakıflar İdaresinin kendi kanunu mahsus ile yaptığı ve yapacağı bâzi tasarruflar vardır. Me-selâ Vakıf İdaresi, kanunu mahsus ile ve mas-lahatın icabı olarak satışında fayda mülâhaza ettiği bir gayrimenkulü satmak istediği zaman, bunu yabancı bir ele satmaktansa bankasına satmayı düşünebilir. Yani vakıflarla banka ara-sındaki irtibat sebebiyle gayrimenkul alıp sat-mak salâhiyetinin verilmesinde fayda vardır.

REİS — Salamon Adato.

SALAMON ADATO (İstanbul) — Efendim, gayrimenkul alıp satmak, spekülâtif bir şeydir: Bugün memleketimizde faaliyette bulunan hiç-bir banka böyle bir salâhiyeti haiz bulunmamak-tadır. Hakikaten bir spekülâsyon meselesidir. Gayrimenkulün kıymeti muayyen bir zamanda tereffü eder, veya bâzi zamanlarda mahsus de-recede düşer. Binaenaleyh bir bankanın serma-yesi, böyle spekülâtif işlere tahsis edilemez. Çünkü tehlikeler büyüktür.

Emrullah Nutku arkadaşımız bu maddeyi muhik göstermek için bir mütalâa ileri sürmüş-tür. Mumaileyhe göre bankaya gayrimenkul mukabilinde para ikraz etmek salâhiyeti veril-di ve bunları müzayedeye çıkarmak icabettiği takdirde bunu temellük etmek imkânını bankaya vermek için bu salâhiyet bankaya verilmektedir. Fakat böyle muayyen halde verilecek salâhiye-tin diğer umumi işlere teşmil etmek doğru de-ğildir. Kaldı ki; gayrimenkul sahibi para ikraz etmiş olan banka gayrimenkulü, kendisi almaz,, müzayedeye ile şahsı salis alır. Behemehal banka-nın alması şart değildir. Binaenaleyh bu sebep böyle spekülâtif mahiyeti haiz olan muameleleri yapmak salâhiyetini vermek için kâfi değildir.

Arkadaşlar! Refik Şevket İnce arkadaşımız gayet hassas olan noktaya temas etmişlerdir. Bankalara şimdiye kadar gayrimenkul üzerine muamele yapmak salâhiyeti verilmemiştir.

Bu fıkrayı maddeden tayıyedelim.

REİS — Hidayet Aydın.

HİDAYET AYDINER (Konya) — Efendim, Ticaret Kanunumuzun 18 nci maddesi kasdı ti-caretle gayrimenkul alım satımını ticari mua-melelerden addetmiştir. Binaenaleyh mer'i ka-nuna göre gayrimenkul alım satımı meşru ki-dinmiştir. Bunda şüpheye mahal yoktur.

Adato arkadaşımıza cevap vermiş olmak için arzedeğim, bunun yeni tasarıda - ki henüz ka-bul edilip edilmeyeceği malûm değildir - yeni tasarıdan bu hükmü Prof. Hirsch çıkarmıştır. Kendisine bu hükmü niçin çıkardınız diye sor-duğumuz vakit, eşhas elinde bulunan bankala-rın bu şekilde gayrimenkul üzerine spekülâtif muamele yapmasını son telâkkiler mahzurlu gösteriyor, dedi. Fakat bizim bankamız böyle eşhas elindeki bir banka değildir. Bu bir ha-yır müessesesidir. Ecdadımız mallarını hayır için vakfetmişlerdir.

Binaenaleyh kuracağımız Vakıflar Banka-sında şu şekilde gayrimenkul bir kazanç değil, kıymetlendirme mefhumunu temin edecek bir vaziyet hâsıldır. Tasavvur buyurunuz ki, ha-rap bir yer vardır. Eşhasın sermayesi kâfi de-ğildir. Vakıflar Bankası onu alır, güzel bir bi-na yapar, üç beş misli kıymet ıktisabeder ve satar. Bunda fertlerin cebine girmiş bir para yoktur. Ondan vakıf denilen hayır müessesesi istifade edecek, memleketin umranına yardım edecektir.

Ricam şudur : Müstakbel Ticaret Kanunu-nun kabul edilip edilmeyeceği meçhuldür. Mev-cut Ticaret Kanununun 18 nci maddesi, gayri-menkul alım satımı hakkını her tacir için kabul etmiştir. Bu itibarla bu metnin kabulü lâzım-dır. Spekülâsyon endişesi vârit değildir. Va-kıflar Bankası hiçbir vakit fertlerin aleyhinde ve memlekette gayrimenkul mülkiyet emniyeti-ni tehdidedecek şekilde bir spekülâsyona gide-mez. Onun için gayrimenkul alım satımı hak-kının Vakıflar Bankasına verilmesinde hiçbir mahzur yoktur.

REİS — Bütçe Komisyonu adına Refet Ak-soy.

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA REFET AKSOY (Ordu) — Efendim; bankanın yapacağı hizmetler hakkında izahat arz ederken, demiştim ki; banka, bize eedadımızın bırakmış olduğu hayratın daha esaslı muhafaza ve devamını temin etmekle beraber, umumi hizmetine ait kendi kaynaklarını zenginleştirmek için birtakım akarlar ve iratlar tesis edecektir. Binaenaleyh (C) fıkrasında gayrimenkul alım satımına yer verilmesi bu akarlara mâtuftur. Yarıncı Ankara'da bir iş hanı, meselâ İzmir'de bir hal yapacaktır ve kârlı bulursa bunları satmak salâhiyetini de bulacaktır. Kendisine her suretle kazanç temin etmek mecburiyetinde olan ve gayesi de mevcut sermayenin nema ve idamesiyle vakfa hizmet olduğuna göre, bu salâhiyetin burada bulunması icabeder.

Hukukçu arkadaşlarımız bankalara böyle bir hukuki salâhiyet tanınmamıştır, bunun buradan çıkarılması icabeder, mütalâasını beyan buyurdular. Bu mevzu katı bir şekilde tâyin ve taayyün etmemiş olduğundan dolayı Vakıflar Bankasına böyle bir salâhiyetin tanınması gayesi itibariyle faydalı olacaktır. Nokta nazarlarmıza arz ederim.

REİS — Müfit Erkuşumcu.

MÜFİT ERKUYUMCU (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlar, filhakika Ticaret Kanununun 18 nci maddesine göre gayrimenkul alım ve satımı muamelâtı ticariyedendir. Ancak bu bankaların gayrimenkul alım ve satımının tevziz edilmesi mânasını tazammun etmez. Banka ayrıca şirketlerin tâbi olduğu hükümlere tâbidir. Anonim şirket statüsü ile idare edilen bir tek banka yoktur ki, gayrimenkul alım satımına yetkili olsun. Yapı Kredi Bankası gayrimenkul alım ve satımını teşkil ettiği şirketler vasıtasıyla yapmaktadır. Bu itibarla Vakıflar Bankasına böyle bir hakkın tanınması umumi mevzuata uygun değildir. Vakıflar Bankası eğer gayrimenkul alım ve satımı yapmak istiyorsa, diğer bankalar gibi ayrıca bu işe yetkili şirketler kursun. Fakat bu yetkinin doğrudan doğruya bankaya verilmemesi lâzımdır. Çünkü bu anonim şirketler ve bankalar statüsüne uymaz.

REİS — Söz mü istiyorsunuz Ali Fahri Bey?

ALİ FAHRİ İŞERİ (Balıkesir) — Evet.

REİS — Mahmut Goloğlu.

MAHMUT GOLOĞLU (Trabzon) — Muhterem arkadaşlar; hakikaten çok mühim bir mesele

üzerinde bulunuyoruz. Bilhassa, verilen izahlar karşısında reyini kullanmak durumunda olan bizim gibi arkadaşların daha çok tenvir edilmeleleri için komisyonun bu mesele üzerinde esaslı tetkikat yapması lüzumuna kani bulunuyorum.

Diğer bankalar da gayrimenkul alım satımı yapıyorlar mı, yapmıyorlar mı; ipotek yapıyorlar mı, yapmıyorlar mı, bunu diğer vasıtalarla mı yapıyorlar? Eğer bir şirket vasıtasıyla yapmakta iseler bunun esası nereden geliyor ve niçin bu yola gitmektedirler?

Nihayet sözeü arkadaşım dediler ki; meselâ bir iş hanı yapmasını mı? Kârlı gördüğü zaman bunu satmasını mı?

Efendim; gayrimenkul satışları normal ticaret muameleleri değildir. Tehlikeli ticari bir yoldur. Demek oluyor ki yarın, öbür gün iş hanı yapacak, kârlı bir vaziyet hâsıl olduğu zaman satacak. Bu müessese, yavaş yavaş gayrimenkul alım satımı işleriyle işigal eden bir banka haline gelecektir. Vakıflar Bankası için gayrimenkul alım satımı, tehlikeli bir yoldur. Bu yola gitmek pek de cazip görülmemektedir.

Binaenaleyh maddedeki bu fıkrayı buradan çıkarmasak bile tahdidetmek mümkün değil midir?. Bu hususları komisyonun esaslı surette tetkik edip, demin de arzettiğim gibi, dinleyip rey vermek durumunda olan arkadaşları tenvir etmesini bilhassa rica ederim.

SALAMON ADATO (İstanbul) — Hidayet Aydıner arkadaşımız, gayrimenkul muameleyi alım satımını bir muamele ticariye olarak göstererek cevap verdiler. Halbuki her muamele ticariyeyi yapmaya banka salâhiyetli olmalıdır. Borsada hisse senedi almak, hava oyunu oynamak yine muamele ticariyedendir. Muamele ticariye olduğundan dolayı bankaya borsadan tahvil almak ve spekülâtif oyunlara girişmek salâhiyeti verilemez.

Sonra, buyuruyorlar ki, Vakıflar İdaresi bir hayır müessesesidir. Bilhassa müessese bir hayır müessesesi olduğu için böyle bir fıkranın burada yer almaması lâzımdır. Çünkü arkadaşlar, biliyorsunuz, Birinci Cihan Harbinden sonra gayrimenkul kıymetler üzerinde büyük tahavvüller olmuştur. 200 bin liralık bir gayrimenkul 50 bin liraya düşmüştür. Paramızın kıymeti inşallah yükselecek ve o zaman gayrimenkul kıymetleri tabiatıyla düşecektir.

Binaenaleyh, esaslı mesnetler taşımayan bu salâhiyeti vermek büyük bir hatadır.

SEDAT ZEKİ ÖRS (Sivas) — Efendim, bu işin hiçbir vechile mütehassısı olmamakla beraber huzurunuzu işgal ettiğimden dolayı üzülüyorum. Ancak bu kanunun 2 nci maddesinin E fıkrası : (Vakıflar Umum Müdürlüğü ile mülhak vakıfların bankaya idaresini tevdiye lüzum görecekları gayrimenkullerle işletmelerin ana sözleşmelerde gösterilecek esaslar dâhilinde . . .) denilmektedir. Ben bu ana sözleşmenin mânasını anlıyamadım. Yani her muamelede bir ana sözleşme mi yapılacaktır? Yoksa bir ana sözleşmenin hazırlanmasına mı mütedairdir?

Sonra, maddede bir şey daha var: « İşletmenin . . . rasyonel bir şekilde idare, idame ve işletilmeleri için . . . » deniyor, burada işletmelerin işletilmesi bendenize acaip geliyor, acaba değiştirilmesine imkân yok mudur?

ALİ FAHRİ İŞERİ (Balıkesir) — Muhterem arkadaşlar, bu vakıflar bankası, yani Devletin bankası demektir. (Allah Allah sesleri). Böyle bir salâhiyet verilirse bakınız bu maddeye gayrimenkullerin alımı, satımı diyor. Bu ilerde birçok suiistimallere yol açacaktır. Meselâ her hangi bir şahıs ipotek mukabili bankadan para alır, bankaya borçlanır. Bir taraftan faiz artar, ödiyemez, bir taraftan da gayrimenkulün kıymeti düşer, borçlu müşkül durumda kalır ve borcunu ödiyemezse banka kendi hesabına satın alır. Benki banka yüksek kıymet kabul etmiş olur. Bu hal bankanın zararını mucip olur. Onun için banka kendisi almamalı, başkasına satmalıdır. Bunu Müfit Bey arkadaşımız aynen belirtti. Çünkü belki de borçlu banka müdürü ile yakınlığı, dostluğu, ahablığı olan bir arkadaşdır, borçluya parayı iyi niyetle vermiştir, o günkü müşkül durumdan kurtarayım diye. Fakat malın kıymeti ve paranın iştirak kabiliyeti yarın birdenbire düşerse, buğday fiyatları düşerse, diğer kıymetler de, gayrimenkullerin kıymetleri de düşer. Bu suretle alımı yapacak olan banka müdürü müşkül vaziyete düşer, borçlu ise daha kötü duruma düşer. Ne yapsın, bankayı kurtarmak için ve arkadaşını da himaye etmek için böyle o gayrimenkülü alma tarafına giderse arada banka zarar etmiş olacaktır. onun için arkadaşlarımızın fikirlerine ben de iştirak ediyorum. Doğrudan doğruya bankanın vazifesi mal almak de-

ğil, malı piyasada satsın, borçlu da borcunu ödesin.

Mâruzatım bundan ibarettir.

HİDAYET AYDINER (Konya) — Muhterem arkadaşlar, gayrimenkul, vakıf mefhumunun içinde mündemiçtir. Hattâ eski hukukta, gayrimenkulden maada menkulün vakfı caiz mi, değil mi diye hukukçular münakaşa yapmışlardır. En sağlam sabit kıymetler gayrimenkul üzerinde tekâsüf eder. Binaenaleyh Vakıflar Bankası derken gayrimenkulden kaçmak doğru değildir. Muarızlarımız dediler ki; Spekülasyon yapılır ve banka çok zarara uğrar. Efendim, spekülasyon yapmak, bilindiği gibi, fazla kâr temin etmektir. Biz gayrimenkul alım satımı ile Vakıflar Bankasının fazla para kazanmasından korkuyor muyuz? Korkmamalıyız. Bilâkis bu hayır müessesesinin fazla para kazanmasını temin etmeliyiz. Ticaret Kanununun 18 nci maddesi; «her tacirin kasdı ticaretle gayrimenkul alım satımını tecviz eder.» Bunu bankalara niçin vermiyoruz? Gayrimenkul alım satımını bankaya vermekten niçin endişe ediyoruz? Sebebi şu : Bankalar büyük sermayeye sahiptir. Buna dayanarak memlekette gayrimenkul mülkiyetinde fiilî inhisar tevhit eder, çünkü gayrimenkul ticareti en kârlı, en iyi bir ticarettir. Binaenaleyh ticari tehlikesi olduğundan dolayı değil, gayrimenkul alım satımının ve temellükünün bankalar inhisarına girmemesi için diğer bankalara bu salâhiyet verilmemiştir. Fakat kurduğumuz Vakıflar Bankası böyle bir banka değildir, eşhasın, efradın kurdukları banka vasıtasıyla gayrimenkul alım satımlarını inhisarı altına alması endişesi Vakıflar Bankasında asla mevcut değildir.

Demin de arzettiğim gibi, Vakıflar Bankası aldığı bir gayrimenkülü imar ve ihya eder, bina yapar ve satar, bunda memleket için hiçbir zarar yoktur, bilâkis memleketin imarına yardım etmiş ve kendisi de bir menfaat elde etmiş olur.

Müfit Erkuyumcu arkadaşımız buyurdular ki, diğer bankalar da bilvasıta gayrimenkul alıp satıyorlar, onlar nasıl yapıyorlarsa Vakıflar Bankası da öyle yapsın.,

Arkadaşlar, bendeniz böyle bir hilei şeriyeye gidilmesini doğru bulmam, tecviz etmem. Biz böyle endirekman işler yapmasına niçin cevaz verelim? Vakıflar Bankasına, doğrudan doğruya gayrimenkul alım satma salâhiyetini tanımazsak o vakit bunun kuracağı başka şirketler vasıtasıyla

le gayrimenkul alım satımına müsaade edersek, o vakit Vakıflar Bankasının kuracağı müesseselere, hissedarlara bir kısım kâr hissesi vermesi lâzım gelir ki, bu da banka için külfet ve zarar olur. Binaenaleyh esasında meşru ise onu kendisi yapması lâzımgelir. Başka ortaklıklar kurmak her vakit kârlı bir şey değildir, tehlikelidir. Onun içindir ki kendisini mümkün olduğu kadar emniyet altına almadıkça banka başka ortaklıklar kurmamalıdır. Spekülasyon endişesi vârit değildir. Memlekette gayrimenkul alım satımı en kârlı bir ticarettir. Onun içindir ki, efrat için caizdir. Fakat bankalar için tecviz edilmeyen bu hükmün bu bankaya verilmesi lâzımgelir. Gayrimenkul satış kârı hayır müesseselerinin malı olacaktır. Dikkat edilirse Ekrem Cenani arkadaşımız vakıf mallarının immobilize ederek, yani gayrimenkule çevrilmesi için muhalefet şerhi yazmıştır. Bunda benim gördüğüm gibi, vakıfların mevut mallarını gayrimenkule çevirmekte fayda görülmektedir, bu çok mühimdir.

REİS — Ömer Bilen.

ÖMER BİLEN (Ankara) — Muhterem arkadaşlar; çok mühim bir kanunun umumi müzakeresini kabul ettik. Eh müteyemmem ve mübarek olsun. Fakat bunun üzerinde daha fazla durmak icabederdi. Biz bir ticaret kanunu müzakere etmiyoruz. Vakıflar Kanununun müzakeresini yapıyoruz. Binaenaleyh vakıf ahkâmı çok şümüllü ve çok mühimdir. Bu tasarı buraya gelirken erbabı ihtisasın fikirleri alınarak memlekete daha nafi ve ecdadın ruhunu rahat ettirecek bir tasarı ile gelmek iktiza ederdi. (Öyle oldu sesleri).

Şimdi gayrimenkul alım satımı bankanın salâhiyetine verilsin mi, verilmesin mi? Zaten verilen salâhiyetler benim görüşümle yerinde değildir. Bu bankanın teşekkülünün millete menfaatli olacağına ben şahsan kaani değilim bir.

REİS — İkinci madde hakkında konuşun.

ÖMER BİLEN (Devamla) — İkinci madde hakkında dahi böyle bir salâhiyetin verilmesi doğru olmaz. (Neden sesleri) Adato arkadaşımız güzel ifade etti, fiyatlar, kıymetler mütehavvildir. Şartı vâkif da onları böyle telâkki etmektedir. Ticari bir zihniyetle hareket etmek doğru değildir, gün gelir banka iflâs eder, ortada vakıf diye bir şey kalmaz. (Etmez sesleri) Edebilir.

Zararın neresinden dönersek kârdır. Böyle gayrimenkul tasarrufunu biz kabul etmiyelim. Bu fıkrayı kaldırırsak biraz yarayı tedavi etmiş oluruz. Zavallı evkaf büyük suikastlara uğradı, yara zaten açıldı. Ben bizim tarafımızdan da suikastlar olmasın diye arz ediyorum, iyi olur inşallah.

REİS — Tarık Güreker.

TARIK GÜRERK (İzmir) — Efendim, bankalar gayrimenkul alır, satar. Mâni hiçbir hüküm yoktur. Yalnız Bankalar Kanununda bir âmir hüküm vardır. Der ki, bankalar ihtiyacından fazla gayrimenkul iktisap edemez. Zannediyorum bu kaydın gayesi, bankalar sermayelerini gayrimenkule yatırmak suretiyle asıl fonksiyonlarının kaybolması tehlikesine binaendir.

Sonra bankalar, bilhassa ticaret bankaları kısa vâdeli mevduatı, teknik olarak uzun vâdeli işlere bağhyamazlar. Yalnız tasarruf müesseselerinde gayrimenkul iktisabı tavsiye olunur ve şu maksatla tavsiye olunur: Gayrimenkul iktisapları gizli ihtiyatlardır. Sigorta kumpanyaları da gayrimenkul iktisap ederler ve ekseriya bunlar gizli ihtiyatlarına bu suretle daha fazla kuvvet vermiş olurlar.

Tasarruf müesseseleriyle bankalar arasındaki fark, tasarruf müesseselerinin kâr gayesi takibetmemelerinden dolayıdır.

Bankalar Kanunu, deminecek arzettim, kendi ihtiyacından fazla olan gayrimenkul iktisabını menetmiştir. Yoksa bankalar pekâlâ gayrimenkul alır ve satarlar. Buna mâni hiçbir hüküm yoktur.

Şimdi burada Vakıflar Bankasına normal muameleler meyanında gayrimenkul alım satımını neden lüzumlu görüyoruz? Bunu sözcü veya Hükümet daha vâzih olarak izah etmek mecburiyetindedir. Şimdiye kadar olan izahlar bence maksadı iyice tavih edememiştir. (Sizin fikriniz nedir sesleri) Bendenize göre, ihtiyacından fazla muamele yapması mahzurludur.

REİS — Bedri Nedim Göknül.

BEDRİ NEDİM GÖKNİL (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, bu bankanın gayrimenkul alıp satmaya salâhiyetli olmsı, ikinci maddenin (A) fıkrasının da icabıdır. (A) fıkrasında diyor ki: «Menkul ve gayrimenkul mal ve kıymetler karşısında ikrazda bulunur.»

Yüksek malûmunuzdur ki, lâlettayin ban-

kalar gayrimenkul mukabilinde ikrazat yapmaya mezun değildir. Bu bankaya verilen hususi bir hak ve imtiyazdır. Bu itibarla ipotek olarak kabul edeceği gayrimenkulleri alıp satabilmelidir.

Muhterem arkadaşlardan biri, bu fıkraya muhalif bir zatın söylediği gibi, icra yoluyla satabilir. Fakat indelhace kendisinin de satın alınması menfaati icabı olabilir ve çok müsaait şartlarla satabilir. Bu, bankanın fonksiyonudur. Bunu büsbütün inkâr etmeye imkân yoktur. Onu bu haktan mahrum etmek en verimli faaliyet sahasından kendisini uzaklaştırmak demek olur ki, asıl maksat da, bankanın maksadı tesisi ile kabili telif olamaz. Ancak bâzı muhterem arkadaşlarımızın bankaya gayrimenkul alıp satmak salâhiyeti hakkının bilâ kaydüş şart verilmesi belki spekülâtif mahiyette kıymet temevvüç ve tahavvüllerine mâruz kalan bu faaliyet mevzuuna bankayı günün birinde ızzar ederler ve bu suretle bankanın malî bünyesi mutazarrır ve itibarı haleldar olur endişesi üzerinde hakikaten durulacak bir meseledir. Binaenaleyh, bendenizin kanaatine, ne büsbütün bankayı bu haktan mahrum etmek, ne de gayrimenkul alım ve satımını mutlak surette vazifeleri arasına koymak doğru değildir. Bendeniz her ikisini de telif edici, spekülâtif tehlikelerden masun bırakacak, bir nevi teminat olmak üzere mutavassıt bir şekli hal arz ve teklif ediyorum. Bu hususta bir de önerge takdim ediyorum. Teklifimin mahiyeti şudur : Banka sermayesinin rubunu geçmemek üzere

NACİ BERKMAN (Samsun) — İtibari sermayenin mi?

BEDRİ NEDİM GÖKNİL (Devamla) — Evet itibari sermayenin. «Banka itibari sermayesinin rubunu geçmemek üzere gayrimenkul alım ve satımı yapar.» Bu suretle banka muayyen bir çerçeve içinde kendi menfaatine uygun göreceği işlerden mahrum kalmaz ve kendisi fiyat temevvüçlerinden mütevellit melhuz ve muhtemel spekülâtif zararlardan masun olur. Bu önergemini Başkanlığa takdim ettim, kabulünü rica ediyorum.

RİFAT SIVIŞOĞLU (Zonguldak) — Aziz arkadaşlarımız; kanunun tümü üzerinde konuşulurken beni sual sormaya sevkeden sebep şu idi : Ecdadımızın inşa ve evkafa ihda ettiği

birçok eserlerin ve bilhassa camilerimizden bâzılarının Evkaf İdaresince 2845 ve 3994 sayılı kanunlara dayanılarak satılmış olmasından ileri gelmişti.

Müzakeresini yaptığımız kanunla bankaya böyle bir salâhiyet verilmekle ecdadımızın bıraktığı mütebaki gayrimenkuller elden bu vesile ile çıkarılmasın. Ben, sırf bu endişe ile bu suali sormuştum. Verilen izahat ile o endişem bertaraf edildi. Yalnız, hakikaten ikinci maddedeki mutlakiyet, yarı, her türlü emlâkin alıp satılması bankanın işgal mevzuunu teşkil ediyor. Acaba bu banka gayrimenkul alım satımı ile işgal edebilir mi? Müzakeresini yapmakta olduğumuz kanun, ana kanun demek olan Bankalar Kanununa tevafuk ediyor mu, etmiyor mu?

EMRULLAH NUTKU (Erzurum) — Biz yeni hüküm koyuyoruz.

RİFAT SIVIŞOĞLU (Devamla) — 2999 numaralı Bankalar Kanununun 23 nci maddesi sarahaten şöyle diyor : «Bankalar ticaret maksadiyle gayrimenkul alım satımı ile meşgul olamazlar.» Deminden beri konuşulanlar, bankanın ticaret maksadiyle gayrimenkul alıp satması merkezinde idi. Müzakeresini yapmakta olduğumuz şu kanun, bize ışık veren, yol gösteren 2999 numaralı ana kanuna muhaliftir. Binaenaleyh 2 nci maddenin C fıkrasının kaldırılmasını teklif ediyorum. Bunun için bir de takrir veriyorum. Sizleri bihuzur ettiğimden dolayı özür dilerim.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — Efendim, bir banka tesis edilecektir. Yalnız iki nokta arasında dönüyoruz. Bir kere Emekli Sandığının kuruluşunda bu mesele uzun uzadıya müzakere edildi. Emekli Sandığının, kendisine mevdu paralardan bir kısmını gayrimenkule yatırarak para kıymetinin düşmesi halinde kendisini sigorta etmesini tecviz etmiştik. Yalnız bunun miktarını da tahdit ettik ve % 20 dedik. Eğer şimdi bu bankaya da böyle bir imkân vermezseniz, böyle bir salâhiyetle teşhiz etmezseniz doğru olmaz. Yalnız bir şartla, Evkaf Bankasının bütün paralarını mülke tahvil etmesi de doğru olmaz. Demin Bedri Nedim Bey arkadaşımız gayet güzel olan tekliflerini yaptı, rubunu geçmesin, dedi. Doğrudur. Ben % 20 diyordum, % 25 de olabilir. Bunu

Kabul etmemiz lâzım. Çünkü para vaziyetini bankalar daima düşünerek mülk sahibi olmak hevesindedir. Bu hevesten Evkaf Bankasını mahrum etmek doğru değildir. Ben bu teklife iştirak ediyorum.

Yalnız, benim aklıma gelen bir şey, bir tereddüt var, o da şudur : Diyoruz ki, gayrimenkulleri ancak % 20 nispetinde alıp satar. Evkaf Umum Müdürlüğü bugün elinde bulunan kayrimenkullerini satabilir. Şimdi, banka teessüs ettiği vakit % 75 le iştirak edecek olan Evkaf Umum Müdürlüğü kasasında mevcut parasını verecek. Tabii gayrimenkullerini veremez. Dikkat buyurun, Evkaf Umum Müdürlüğüne bir gedik açıyoruz. Evkaf Umum Müdürlüğü elindeki gayrimenkullerini satmaya başlarsa, paraya tahvil etmiye başlarsa, parayı nereye koyacak? Bu bankaya koyacaktır. Bankanın mevcudu, nakdi elli milyon ise gayrimenkullerini sata sata 150, 200 milyona çıkaracaktır. Banka kendi gayrimenkullerini satmak yetkisini haiz olduğundan belki yarın kendi bankasına da satabilir ve bir de bakarsınız elinde gayrimenkulü kalmaz, bu, verilen salâhiyetin bir neticesidir, gidiş budur arkadaşlar.

Büyük Millet Meclisinden rica ederim, buna meydan vermemek lâzımdır.

Evkaf Umum Müdürlüğünün satacağı gayrimenkulleri tahdit etmek, takyit etmek lâzımdır, yoksa evkaf istediği takdirde bütün gayrimenkullerini, verimli görmüyorum, lüzumlu bulmuyorum diye satışa başladı mı (Satar Ali) vaziyetine gelecektir. Hani bir Ali varmış, her şeyini satarmış! İşte ona dönecektir. Onun için, evkaf Satar Ali vaziyetine düşmesin! Bunu takyit etmek lâzımdır.

Yarın ne olacak? Ne hisse alacak? 10 hisse, 20 hisse, 100 hisse, bir milyon hisse alacak.

Şimdi, iki nokta var; birincisi, bankanın sahip olacağı gayrimenkulleri % 20 ye indirmek, bir de Evkaf Umum Müdürlüğü bundan sonra satıştan mütevellit paraları bu bankaya verecek mi, vermeyecek mi? Komisyonun bu iki nokta üzerinde düşünmesi lâzımdır. Bendenizin aklına gelen bunlar. Bu iki noktayı tamamen sağlama bağlamazsak bu iş büyüyecektir, bu işin neticesi başka olacaktır. 9 ncu Büyük Millet Meclisi buna sebep olmasın. Ben söylüyorum, ilerde başımıza geleceği söylüyorum.

Bir kere banka hiçbir vakif şartı kabul et-

mez. Banka doğrudan doğruya para kazanmak ister. Spekülasyon yapılır, şu yapılır, bu yapılır. Diğerleri yaparken o yapmazsa kapısını kapar.

Binaenaleyh Evkaf Umum Müdürlüğü bundan sonra yapacağı satışların bedelini bu bankaya koyacak mı, koymıyacak mı? Gayri menkul sahibi olmak için hangi dereceden % 20, % 30 mu alacaktır? Maddenin komisyona iadesi ile bu iki noktanın yeniden tetkik edilerek bizi tenvir edecek, bizi ikna edecek bir şekilde getirilmesini rica ediyorum. Çünkü, sonra iş isten vazgeçecek, banka olacak, Evkaf Umum Müdürü yavaş yavaş tası tarağı tophıyacak, varını yoğunu nakde tahvil edip bu bankaya yatıracaktır.

REİS — Devlet Vekili.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Muhterem arkadaşlar; söz alan hatipler arasında bazı arkadaşların cümlelerinde hâdiseye şüphe ve tereddütle bakıldığı gibi bir hava sezdim. Yani banka bu gayrimenkul satınalma ve satma salâhiyetini iktisabettiği zaman sırf spekülâtif bir zihniyetle işe girişmiş olacak, bunun haricinde teyakkuz, basiret, işin ve maslahatın icabettirdiği yolları derpiş etmek, falan bir tarafa atılıyor. Meseleye böyle bakmamak lâzım. Bir bankanın, öyle bir banka ki, mütaakıp maddelerde müşahede edileceği veçhile, birçok murakabelere mâruz ve takyidat altında ve nihayet malları âmme ve sayeti ve devlet murakabesi altında bulunan Vakıflar Müessesesi gibi bir müessesenin, % 75 nispetinde hissedar olduğu bir banka, böyle gelişigüzel balâpervazane hiçbir kayıt tanımadan spekülasyon işlerine gireceğini mütalâa etmek cidden isabetli bir iş değildir. Şimdi madalyonun bu tarafını bırakıp diğer tarafına baktırsak cevabımız şöyle olur : Mevzubahs olan fıkrayı Hükümet niçin koymuştur? Evvelâ; arzettiğim gibi, hissedar olan bankanın % 75 hissesine sahip bulunan Vakıflar İdaresinin sahip olduğu gayrimenkullerin nev'i, mahiyeti ve bünyesi ve banka ile Vakıflar İdaresi arasındaki maddi bir irtibatın mevcut bulunması; birinci mucip sebep budur.

İkinci sebep, gerekçenin ikinci sayfasında izah olunmaktadır. O da şudur : « Vakıfların kendi bünyesi içinde temel faaliyetinin asırlar-

dan beri gayrimenkul iktisap ve idaresine dayanması itibariyle büyük hissedarı olacağı teşekkülün de bu faydalı yolda yürümesi uygun görülerek gayrimenkul alıp satmak mevzularına tahsisen yer verilmiştir.

Üçüncüsü, hatip arkadaşlarımızın da sarahatle belirttikleri gibi, bugün bir takım bankalar birçok ortaklıklar tesisi suretiyle gayrimenkul alıp satmaktadırlar.

Böyle endirek yollardan gitmektense, birtakım şirketler kurup dolayısıyla bâzi yollar ihtiyar edip gayrimenkul iktisabından ise, sarahaten Meclisi Âlin'in samimiyetle huzuruna gelmekle bu, yapılabilir. Bu itibarla bilhassa Vakıflar Bankası gibi emri hayra bir kolunu tahsis etmiş bir bankanın doğrudan doğruya bu salâhiyeti kullanmasına müsaade buyurun.

Muhterem Tarık Güreker arkadaşımızın işareti buyurdukları noktalara vereceğim cevap bundan ibarettir.

Şimdi Ahmet Kemal Varınca arkadaşımızın bir noktaî nazarına cevap vereyim.

Efendim, tekrarında fayda vardırki, Vakıflar Bankasını ayrı, vakıflar idaresini ayrı bir müessese halinde mütalâa etmek icabeder. Vakıflar Bankasını gayrimevcut farz buyurunuz. Vakıflar İdaresi, Vakıflar Kanununun 12 nci maddesi hükümleri dairesinde gayrimenkulünü satabilir. Buna hiçbir mâni yoktur. 12 nci maddeyi, heyeti celilenin vaktini almamak için okumaktan tevakkî ediyorum.

Bu salâhiyeti bahis buyurduğunuz takdirde ne olacak? Vakıflar İdaresi, banka mevcut olsun olmasın, Vakıflar Kanununun 12 nci maddesi gereğince gayrimenkul satar. Rantabl olmayan bir gayrimenkulün satışında fayda mülâhaza eder, onu satar; yerine başkasını alır.

Nasıl satar? İdare Meclisi bunun satışına karar verir. Karar verdikten sonra müzayedeye konur.

Diyoruz ki; bu salâhiyeti verirseniz faraza bir gayrimenkulü satın alanlar arasında Vakıflar Bankası da, % 75 hissesine sahip olan Vakıflar İdaresinin sattığı...

TARIK GÜREKER (İzmir) — Bankanın kendi ihtiyacı için satın alınmasına mâniî kanunu yoktur.

CELÂL YARDIMCI (Devamla) — Binaenaleyh; yeni bir gedik açılıyor, bu salâhiyeti vermekle, bankaya gayrimenkul almak ve sat-

mak salâhiyetini verdiğimiz takdirde bunun bir gedik açılacağını ve bu gedik sebebiyle Vakıflar İdaresinin elinde mevcut bir yığın gayrimenkulü mütemadiyen satışa arzedeceğini, mülâhaza etmek, hakikaten yerinde değildir. Bu itibarla biz bu maddeyi, gerekçede dercettiğimiz mülâhazalarla kanuna koymuş bulunmaktayız. Takdir Heyeti Celilenizindir.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşane) — Vakıflar Umum Müdürlüğü gayrimenkullerini sattıktan sonra bankaya yatıracağına göre, bu kanun çıktıktan sonra satılacak gayrimenkullerin bedeli ne olacaktır, yine bankaya koyacak mıdır?

DEVLET VEKİLİ CELÂL FARDIMCI (Devamla) — Efendim, bu her zaman mümkündür. Sadece Vakıflar Bankası için vârit olacak bir mesele değildir. Gayrimenkulü satar, o an için parayı istimal edecek bir mevzu bulamaz ve bu memleketin her hangi bir bankası gibi o parayı mevduat olarak Vakıflar Bankasına da koyar. Bunlar, bankanın âtisi ve istikbali için üzerinde durulacak zararlar, mahzurlar, endişeler değildir efendim.

TARIK GÜREKER (İzmir) — Benim anladığıma göre, Vakıflar İdaresinin uhdesinde mevcut gayrimenkullerden bâzıları icabında satılmak istendiği takdirde, bunu, Vakıflar İdaresine nazaran daha rasyonel çalışan, daha ticari zihniyetle çalışan Vakıflar Bankası vasıtasıyla yaptırmak mı arzu ediyor?

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Hayır efendim.

TARIK GÜREKER (Devamla) — O halde iş-tigal mevzuları arasında emlakçılık yapmak da matlup olduğuna göre sebep nedir? Sebep Vakıflar İdaresinin satmak istediği gayrimenkullerin ihtiyaca binaen...

REİS — Sual olmuyor.

TARIK GÜREKER (Devamla) — Evet konuşuyorum efendim.

DEVLET VEKİLİ CELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Kürsüde mütalâa halinde izah buyurunuz, cevap vermek icabederse arzederim efendim.

REİS — Halûk Şaman, buyurun.

HALÛK ŞAMAN (Bursa) — Muhterem arkadaşlar, Vakıflar Bankasının gayrimenkul iktisabedip etmemesi hususunun kuvvetli fi-

kir ayrılıklarına sebep olduğu ve birçok arkadaşların noktai nazarlar dermeyan ettiği görülüyor. Kanaatimce mesele şudur; Vakıflar Bankası ismi bir banka olmakla beraber haddi zatında tam mânasiyle banka fonksiyonunu ifade eden bir müessese değildir. Mesele şudur; Vakıflar İdaresinin mahiyeti icabı olarak elinde birtakım işletmeleri ve birtakım gayrimenkulleri, kıymetleri, paraları bulundurmaktadır. Bu idarenin diğer resmî devlet dairelerinden farklı olması dolayısıyla Vakıflar İdaresi, elinde bulundurduğu bu şeyleri kıymetlendirmek hususunda birtakım güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bunun da gayrimenkul olduğu nazarı itibara alınacak olursa, gerekçede zikredilmiş olduğu gibi, bu menkullerin zaman zaman el değiştirmesi, bunları mübadele etmesi, anlaşmalara, kombinezonlara, mevzu yapması ve bu işlerin, bâzı ahvalde sıkıcı ve zarar veren devlet formalitesinden kurtarılmasının temin edilmesi bir zarurettir. Bu itibarla banka eline geçmiş olan gayrimenkuller, ki, belki de Evkaf bir kısım gayrimenkullerini sermaye yerine ayın olarak bankaya verecektir, üzerinde tasarruf etmek bankanın en tabîi hakkı olması lâzımgelir. Aksi halde kuracağımız Vakıflar Bankasını daha kurarken öldürmüş olursunuz. Bankanın gayrimenkul alım ve satımlarında spekülâtif hareketler neticesi zarar etmesi büsbütün başka bir şeydir. Aşağıdaki fıkrada bankaya bütün bankacılık muamelâtını yapmak salâhiyeti verilmektedir. Bankacılık muamelâtı da hakikaten büyük zararlar tevli dedecek mahiyette olabilir. Ama zarar olması muhtemeldir diye bunları yapmasın mı? Hayır, yapmalıdır. Ama basiretle yapmalıdır. Bankacılık muamelâtından doğabilecek zararlar, gayrimenkul alım ve satımı zararlarına nispetle daha ağırdır. Bu konuda bankacılık muamelâtı birinci, gayrimenkul muameleleri ikinci gelir. Şu halde bankayı bankacılık muamelelerinden meni mi edelim? Hayır arkadaşlar. Esasen banka muamelâtı birtakım murakabelerin mesuliyetleri önliyecek müeyyidelerin altına konulmuş bulunmaktadır. Binaenaleyh, yalnız gayrimenkul üzerinde alım satım yaparsa banka zarar edebilir, düşüncesi vârit olmamak lâzımgelir.

Şu kadar ki : «Banka gayrimenkul alım satımı yapar.» tâbirini, gayrimenkul spekülasyonu yapar, mânasına almamalıdır. Verilmiş

olan bütün salâhiyetler, dirayetle kullanılacağı göz önünde tutularak verilmiştir. Bu itibarla Evkaf Bankasını daha doğma anında meflûç bırakmamak istiyorsak, gayrimenkul üzerinde muamele yapması salâhiyetini kendisine tanımamız lâzımdır. Banka elbette ki, bu salâhiyeti, onun istilzam ettiği mesuliyeti de müdrik olarak kullanacaktır.

REİS — Efendim, kifayet takriri var, okutuyorum :

Yüksek Başkanlığa

Bu madde üzerindeki müzakere kâfidir. Kifayetin reye konulmasını arz ve teklif ederim.

Çanakkale

Nusret Kirişcioğlu

TARIK GÜRERK (İzmir) — Bir sual soracağım.

REİS — Sorunuz, ondan sonra kifayeti müzakere takririni reyinize arzedeceğim :

TARIK GÜRERK (İzmir) — Sayın Devlet Bakanı dediler ki, Vakıflar İdaresinin, 12 nci madde mucibince, satılığa çıkaracağı gayrimenkullerden lüzumlu gördüklerini Vakıflar bankası alabilir. Maksat bu ise, kanunda emlâk alım ve satımına dair maddeye hiç lüzum yoktur. Zaten her banka kendi ihtiyacına yetecek derecede gayrimenkul iktisabedebilir. Mâni olan nedir? Bankalar Kanunu mucibince ticaret kasdiyle bankalar gayrimenkul alım satımı yapamaz. Fakat bankalar kendi ihtiyaçları için depo, bina ve sair gayrimenkulleri alabilir. Binaenaleyh Vakıflar Bankası da, kanunun 12 nci maddesi mucibince, satılığa çıkarılacak gayrimenkullerden kendi ihtiyacı için kâfi miktarda depo ve saire için gayrimenkul iktisabedebilir. Yahut üzerinde bina yapacağı arsa gibi gayrimenkuller iktisabedecekse böyle bir hüküm tedvinine ihtiyaç yoktur. Buru yapabilir, mevzuatı hazır ile.

Halûk Beyin dediği bankacılık muameleleri Bankalar Kanununun mevzuat, usul ve esprisi dâhilinde olacaktır. Binaenaleyh Devlet Vekilinin izahatı bendenizi tatmin etmediği için şu ukdeli koyduğu noktalar hakkında yeniden izahat verilerse tenevvür ederiz.

REİS — Cevap verilecek mi?

DEVLET VEKİLİ (ELÂL YARDIMCI (Ağrı) — Hayır...

REİS — Kifayet takririni tekrar okuyoruz.

(Çanakkale Mebusu Nusret Kirişcioğlu'nun müzakerenin kifayetine dair tavriri tekrar okundu.)

REİS — Kifayeti kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Diğer tavrirleri okuyoruz.

Başkanlığa

Arzettiğim sebeplere binaen (C) fıkrasının tavrini teklif ederim.

Manisa Mebusu
Refik Şevket İnce

Yüksek Başkanlığa

Bankanın gayrimenkul alıp satmasının kabulü halinde sermayesini gayrimenkule bağlayarak asıl gayesi olan ikraz muamelesini yapmaması ihtimali vardır. Ayrıca sermayesi de tehlikeye düşebilir. Bu itibarla maddenin (C) fıkrasının tavrini arz ve teklif ederim.

Balıkesir Milletvekili
Müfit Erkuyumeu

Başkanlığa

Şifahen de arzettiğim veçhile 2 nci maddenin (C) fıkrası 2999 numaralı Bankalar Kanununa aykırıdır, kaldırılmasını arz ederim.

Zonguldak Mebusu
Rifat Sivişoğlu

Yüksek Başkanlığa

İkinci maddenin (C) fıkrasının aşağıdaki şekilde kabulünü teklif ederim .

«Sermayesinin dörtte birini geçmemek şartıyla gayrimenkul alıp satmak»

İstanbul
Bedri Nedim Göknil

Sayın Riyasete

2 nci maddenin (C) bendinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini teklif ederim :

C) Âdi ve ihtiyat sermayesi mecmuunu

aşmamak şartıyla gayrimenkul alıp satmak.

Erzurum Mebusu
E. Nutku

REİS — Bu tavrirlerden üç tanesi tamamen aynı mahiyettedir. İkinci maddedeki (C) fıkrasının tavrini tazammun etmektedirler. Evvelâ bu tavrirleri reylerinize arz ediyorum. (C) fıkrasının tavrini hususundaki tavrirleri kabul edenler... Etmeyenler... Tavrirlere reddedilmiştir.

Emrullah Nutku arkadaşımızın bir teklifini tekrar okuyoruz efendim.

(Erzurum Mebusu Emrullah Nutku'nun tavriri tekrar okundu.)

REİS — Tavriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Bedri Nedim Göknil arkadaşımızın tavrirlere tekrar okutuyorum.

(İstanbul Mebusu Bedri Nedim Göknil'in tavriri tekrar okundu.)

REİS — Bu tavriri de reyinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Reddedilmiştir.

Yüksek Reisliğe

(C) fıkrasının komisyona iadesini rica ederim.

Gümüşane
A. Kemal Varınca

REİS — Arkadaşımız, (C) fıkrasının komisyona iadesini rica ediyorum, diyor. Tavriri reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Reddedilmiştir.

İkinci maddeyi aynen tekrar okutuyorum. (İkinci madde tekrar okundu).

REİS — Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Vaktin geçmesi dolayısıyla 11 Ocak 1954 Pazartesi günü saat 15 te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanış saati : 18,08

A — YAZILI SORU VE CEVABI

1. — *Kars Mebusu Hüsamettin Tuğaç'ın, Kars'ın bazı köylerindeki meyva ağaçlarını yeşil yaprak kurdu hastalığından kurtarmak için ne gibi tedbirler alınacağına dair olan sorusuna Tarım Vekili Nedim Ökmen'in yazılı cevabı (6/1295)*

Ankara : 7 . XII . 1953

B. M. Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun Tarım Vekili tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına yüksek delâletinizi saygı ile rica ederim

Kars'ın Posof İlcesine tâbi ve Sovyet Rusya hududu üzerinde Badela Köyünün ve o civarda daha bâzı köylerin başlıca geçim vasıtaları meyvacılıktır. Meyva ağaçları da hemen tamamen hastalıktır. 1952 de ve 1953 ilkbaharında tarım memurları bu bölgeye gitmiş, hastalığı görmüş fakat ilaç vermedikleri için bu gidip gelmelerden bir fayda hâsıl olmamıştır. Yalnız bu memurlar (Yeşil yaprak kurdu hastalığı) vardır demiş ve ilaç kullanmalarını halka tavsiye etmişlerse de oralarda ilaç bulunmadığı gibi bunun kullanma usulünü de köylü bilmemektedir.

O bölgede büyük bir ıstırap konusu olan bu âfetten bölgeyi kurtarmak için ne zaman ve ne gibi tedbirler alınacaktır?

Kars Milletvekili
Hüsamettin Tuğaç

T. C.

Tarım Vekâleti
Özel Kalem Müdürlüğü
Sayı : 1/21

8 Ocak 1954

Özet : Kars Mebusu Hüsamettin Tuğaç'ın yazılı sözlü önergesi hak.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

C: 9/12/1953 gün ve 6/1295 - 6008/13745 sayıya :

1953 yılında Kars'ın Iğdır, Kağızınan ve Tuzluca kazalarındaki ağaçlarda zuhur eden (Hyponomota) ağ kurdu tâbir edilen haşereye karşı yapılan mücadele neticesinde 440 000 meyva ağacı ilâçlanmıştır.

Posof meyva ağaçları hastalık ve zararlı durumu bölge mücadele enstitüsüne ve mahalli ziraat teşkilâtına tetkik ettirilmiştir. Tesbit edilen zararlı ile zamanında mücadeleye geçilmesini sağlamak üzere ilaç ihtiyacı sorulmuştur. Mevsiminde bütün tedbirler alınacaktır.

Keyfiyeti saygı ile arz ederim.

Tarım Vekili
N. Ökmen

6. — SUNUKLAR VE TELGRAFLAR

İşçilere de ikramiye verilmesi hakkındaki kanun münasebetiyle duyulan sevinci bildiren telgraf.

Karadeniz Ereğlisi Tahmil ve Tahliye İşleri İşçi Sendikası adına İsmail Toker.

Adana Sümerbank Bez Fabrikası İşçileri.

Tarsus, Yenice İstasyon Işıkcısı Mehmet Saldırcan.

D. D. Yolları Ankara Motorlu Tren Deposu işçileri Başmüessili Vehbi Ökmen.

Eskişehir Cer atelyesi İşçi temsilcileri.